

MART 2020 / SAYI 43

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Kadın

ASLIHAN AYKAÇ YANARDAĞ
HİDAYET ŞEFKATLİ TUKSAL
GÜZİDE ÖJENİ ÇOBAN
GÖKNUR YUMUŞAK
BERRİN SÖNMEZ
ZEHRA ÇELENK
HATİCE ÖZHAN
ULAŞ ALTUNER
TUNCA ÖZLEN
İSLAM ÖZKAN
TUĞÇE İSİYEL
İZZET DOĞAN

Bu sayıda...

4

8 Mart'ta en kızıl renk
mordur

10

'Madun' Kürt kadınları konuşabilir mi?

15

Gerçekten ölen kadınlar

22

Gebe ve çocuklu kadınlar
ve tutukevi

26

Ayar veren kadınlar, 'erkekçe' 8 Martlar

31

Emine(ler) İstanbul
Sözleşmesi'yle kurtulur

37

Hidayet Şefkatli Tuksal: Kapitalist oluyor da
Müslüman feminist neden olmasın?

46

Toksik erkekler hasarlı
kadınlar

52

1926'dan 2005'e dek hukukta tecavülden ne
anlaşıldığı üzerine

57

Dayanışma ekonomileri ve
kadınların özgürleşmeleri

64

Neoliberal Türkiye'de kadın emeği

72

Penis hasedinden rahim
hasedine

Yayın Tarihi: Mart 2020

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran
Topuz

Yayına Hazırlayan: Özgür Akkaya

**AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San.
ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi:** Vedat
Zencir

**İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü:** Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Aslıhan Aykaç
Yanardağ, Hidayet Şefkatli Tuksal,
Güzide Öjeni Çoban, Göknur Yumuşak,
Berrin Sönmez, Zehra Çelenk, Hatice
Özhan, Ulaş Altuner, Tunca Özlen, İzzet
Doğan, Tuğçe Isıyel

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi
Evrancad. Nazmi Akbacı İş Merkezi
233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212)
3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Selamlar,
Gazete Duvar'ın enformatik içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı metinler sunma gayretinin ürünlerini Duvardibi'nde derlemeye devam ediyoruz. Kırk üçüncü sayımızın konusu tabii ki 8 Mart oldu. Dünya Emekçi Kadınlar Günü vesilesiyle, kadın meselesine dair yazıları derledik. Bu sayıya katkıda bulunanlar Aslıhan Aykaç Yanardağ, Hidayet Şefkatli Tuksal, Güzide Öjeni Çoban, Göknur Yumuşak, Berrin Sönmez, Zehra Çelenk; Hatice Özhan, Ulaş Altuner, Tunca Özlen, İzzet Doğan ve Tuğçe Isıyel. Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

8 Mart'ta en kızıl renk mordur

8 Mart'ta bir erkeğin, pro-feminist olsun veya olmasın, yapabileceği en anlamlı iş evinde oturmaktır. Heteroseksüelse ve bir kadınla beraberse, o gün ev işlerinin tümünü üstlenerek partnerinin 8 Mart eylemine akli evde kalmadan katılmasını sağlamalıdır.

TUNCA ÖZLEN

“Kadınlar Günü” mü, “Emekçi Kadınlar Günü” mü?

Erkekler 8 Mart yürüyüşlerine katılınsınlar mı, katılmasınlar mı?

8 Mart kızıl mıdır, mor mudur?

8 Mart arifesinde bu tür soruların her sene tekrar tekrar gündeme gelebilmesinin sırrı, bir tarafın sanki bu konular ilk kez tartışılıyormuş gibi tartışmaya sıfırdan başlayabilme potansiyelinde yatıyor.

Feminist teoriyle ilişkileri başlangıç seviyesinde olanların, feministlerle girdikleri tartışmaları hep bu seviyede tutmak istemelerinin nedenlerini anlamak hiç de zor değil. Oysa ileriye taşınamayan tartışmalar yerinde saymaz, taraflarını daha da geriye çeker.

Feministlerin bu başlıklarda kafası olabildiğince net; bu ve benzeri soruları çoktan arkalarında bırakmış durumdalar. Dünyanın hiç bir yerinde feminist hareket her sene aynı tartışmalara mahkum kalarak güçlenemez.

Tam da emekçi kadınlarla güçlü bağlara sahip olduğu için, “Kadınlar Günü” isimlendirmesini tercih etmesi bu başlıkta feminist hareketin elini zayıflatmıyor.

İşin gerçeği ülkemizde feminist hareket, diğer tüm toplumsal dinamiklerden daha canlı, toplumsal karşılığı olan gerçek tartışmalar yürütüyor. Yukarıdaki sorular, feminist hareketin siyaset üretme becerisinin küçümsendiğinin de bir göstergesi.

KADIN EMEKÇİ KADINDIR

Mavi yakalısı, beyaz yakalısı, ev işçisi, seks işçisi, işsizi... Bu yalnızca demografik değil, aynı zamanda sınıfsal bir geçek: Kadınların çok büyük bir çoğunluğu işçi sınıfının bir parçası. Kadınlar adına söz söyleyen, kadınların sorun ve taleplerini gündeme taşıyan örgütlerin işaret ettikleri toplumsal kesim burası. “Kadınlar” denildiğinde ülkemizde akla gelen emekçi kadındır.

Dolayısıyla “Kadınlar Günü” ile “Emekçi Kadınlar Günü” arasındaki mesafe sanıldığı kadar uzun değil. Emekçi kimliği kadın kimliğine içkin. “Emekçi” vurgusunun yapılmadığı her yerde “liberal sapma” gören solcuların asıl sorunu ise emekçi kitlelerle kurdukların bağın zayıflığı.

Tam da emekçi kadınlarla güçlü bağlara sahip olduğu için, “Kadınlar Günü” isimlendirmesini tercih etmesi bu başlıkta feminist hareketin elini zayıflatmıyor. “Kadınlar Günü”ün başına “Emekçi” sıfatını ekleme dayatması ise, kadınların bağımsız siyaset yapma haklarına yönelik tahammülsüzlüğün bir ürünü. (1)

Cisgender heteroseksüel erkeklerle aralarındaki derin eşitsizliklere karşın, kuir erkeklerin kadınların rızasını almadan yürüyüşe renklerini çalma girişimi, yine aynı kapıya, kadınların bağımsız siyaset yapma hakkının gasbına çıkar.

içindeki gelişmesiyle; ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla aynı zamana rastlar. (...) Aile içinde erkek burjuvadır, kadın proletarya rolünü oynar". (2)

Sanki 364 gün kadın sorunuyla yatıp kalkmışçasına takvimler 8 Mart'ı gösterdiğinde kadın eylemlerine katılmak için terlikleriyle sokağa fırlayan erkekler, aslında kadınların kendilerinden bağımsız siyaset yapma hakkını tanımadıklarını ortaya koyuyorlar.

8 Mart'ta bir erkeğin, pro-feminist olsun veya olmasın, yapabileceği en anlamlı iş evinde oturmaktır. Heteroseksüelse ve bir kadınla beraberse, o gün ev işlerinin tümünü üstlenerek partnerinin 8 Mart eylemine aklı evde kalmadan katılmasını sağlamalıdır. Çocuklu erkekler, tam da bu işleri çok sonradan öğrendikleri için beceriksizdirler, örgütlenip bir evde "partnerleri 8 Mart'ta olan erkekler buluşması" yapabilirler.

Kuir erkekler ise gökkuşağı bayrağını kapıp kadın kortejlerine kaynak yapmayı akıllarının ucundan bile geçirmesinler. Cisgender heteroseksüel erkeklerle aralarındaki derin eşitsizliklere karşın, kuir erkeklerin kadınların rızasını almadan yürüyüşe renklerini çalma girişimi, yine aynı kapıya, kadınların bağımsız siyaset yapma hakkının gasbına çıkar.

1 Mayıs'ta patronunuzla yürümek ister miydiniz?

Bu benzetme bana ait değil. 8 Mart yürüyüşlerine erkeklerin neden katılmaması gerektiğini izah eden bir kadın arkadaşım, solculara derdini anlatırken bu örneği vermişti: Bir işçi 1 Mayıs'ta patronuyla aynı kortejde yürümek ister mi?

Evet, 8 Mart'ta erkeklerin sınıfsal pozisyonu tam da budur:

"Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karı-koca evliliği

Bağımsız kadın örgütlenmeleri bir ihtiyacın ürünü, bu ihtiyaç sürdüğü müddetçe varlıkları güçlenerek sürecektir. Hayatının bir döneminde sosyalist örgütlerde yer almış pek çok kadının bugün bağımsız feminist yapılarda siyaset yapmasının son derece gerçek nedenleri var.

Onur Yürüyüşleri'nin yıllardır yasaklı olduğu bir ülkede 8 Mart'ta gökkuşağı bayrağını dalgalandıracak olanlar yine kadınlardır.

8 Mart'ın temel gündemini erkekler meşgul etmemeli. Yoksul, mülteci, kuir, seks işçisi, siyah vs. daha fazla kadına nasıl ulaşılabileceği, kendisini cinsiyetsiz/non-binary olarak tanımlayan kişilerin nasıl kapsanacağı 8 Mart'ın asıl sorusu.

8 MART'TA EN KIZIL RENK MORDUR

Siz, “Onur Yürüyüşü’nde gökkuşağı bayrağı değil kızıl bayrak taşınsın” diyen bir tane sosyalist gördünüz mü? Göremezsiniz çünkü sosyalistler kuir hareketi çok uzun bir süre kapsanacak değil dışlanacak, marjinal, toplumsallaşmayı zorlaştıracak bir dinamik olarak gördü. Sol terminolojiyle söylersem, sosyalistler kuirlere bilinç taşımayı, öncülük etmeyi düşünmediler bile.

Ancak konu nüfusun yarısını oluşturan kadınlara gelince işler hızla değişiyor. Sosyalistler, bu “parsayı” feministlere bırakmamak için kapsamlı bir mücadeleye girişiyor. 8 Mart'ın “mor” değil aslında “kızıl” olduğu ve öyle kalacağı yönündeki sloganlar havada uçuşuyor. Sosyalist hareket, kadınların sergilediği dinamizmden kadrolaşma ve toplumsallaşma sorununu aşmasına yardımcı olacak bir araç olarak yararlanma tutkusundan kolay kolay vazgeçmeyecektir. Diğer taraftan, feminist hareketin kadınlarla gerçek meseleler üzerinden kurduğu gerçek bağlara sosyalist hareketin bu tarzla sahip olma şansı yok. (3)

Bağımsız kadın örgütlenmeleri bir ihtiyacın ürünü, bu ihtiyaç sürdüğü müddetçe varlıkları güçlenerek sürecek. Hayatının bir döneminde sosyalist örgütlerde yer almış pek çok kadının bugün bağımsız feminist yapılarda siyaset yapmasının son derece gerçek nedenleri var. Düzenlenen “kadın konferansı”nın açılış konuşmasını erkek genel sekreterin yaptığı örgütlerle nereye kadar?

Bugün hepimizin kadın cinayetleri diye bir meselesi varsa, 8 Mart eylemleri hiçbir örgütün tek başına toplayamayacağı kalabalıkları bir araya getiriyorsa, anti-feminizmi rehber edinmiş yapılar bile kadın seksiyonları kuruyorsa, bu feminist hareket sayesinde. Kadınların kendinden menkul bir “öncülüğe” ihtiyacı yok; daha fazla bir araya gelmeye, konuşmaya, kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmaya ihtiyaçları var.

8 Mart kadınların uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günüdür. 8 Mart kadın sınıfının 1 Mayıs'ıdır.

(1) ‘Hele bir devrim yapalım’ kibri

(2) Friedrich Engels, Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, s. 78, 87, Sol Yayınları, 2010.

(3) Elbette feministlerle ilişkini farklı bir düzleme oturtan, sosyalist feminizmi programatik ve politik ekseninde benimseyen, bünyesindeki kadınların öz örgüt kurmalarının yolunu açan sosyalist örgütler var. Sekter sosyalistlere göre yeterince sosyalist, sekter feministlere göre ise yeterince feminist değiller.

'Madun' Kürt kadınları konuşabilir mi?

Kürt kadınları sadece erkek egemenliğinin baskısını değil, ırksal ve sınıfsal yapılar tarafından da baskı deneyimi yaşıyor. Beyaz Türk feminizminin kız kardeşlik vurgularının geçerliliği en önce ulusal perspektiften ve sınıf perspektifinden bakarak "madun" Kürt kadınlarının gerçekten konuşabilmesini sağlamaktan geçiyor.

HATİCE ÖZHAN

Dili, kültürü, tarihi yasaklanmış bir halkın kadınlarının ırk, sınıf ve kültür bakımından ayrıcalıklı bir coğrafyada, deneyimlere sahip kadınlarla ortak temsillere sahip olması düşünülemez. Kürt kadınları bu denli madunken, “şakır şakır” konuşabilmesi mümkün olabilir mi?

Kürt kadınlarının, politika ve kadın özgürlüğü alanlarında verdikleri mücadeleler ile Türk siyasal hayatının önemli bir kesitinde yer aldığı kuşkusuzdur. Türk siyasetinin paternalist yapısı siyasal Kürt kadınlarınca değişime uğrayarak yumuşama göstermiştir. Siyasal partilerin kadın kotalarında genişlemeye gitmesiyle mecliste oluşan kadın görünürlüğü bu değişimin sonuçlarından biridir. Yanı sıra Kürt kadınlarının Türkiye’deki kadın örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu en yakın dirsek teması bu değerdedir. Nitekim Halkların Demokratik Partisi’nin yakın geçmiş zamanda İstanbul Sözleşmesi’ni parti programına koşulsuzca dâhil etmesi, mücadelesini bu minvalde yürütecek olması genelde kadın özgürlüğü için kıymetlidir elbette ki. Ancak farklı ezilme biçimlerine sahip Kürt kadınları içinse kendi madunluğunun tartışmaya açılmasına ilişkin ihtimallerin önünün kapanması demektir. Kürt kadınlarının sorunlarının, aynı analiz kategorisi içerisinde “bütüncül” bir kadın kavramıyla tartışılacak olması bir şeyi zorlaştırır. O da şudur ki;

Türk feminizminin heterojenliği içerisinde rol alan Kürt kadınlarının, Kürt ulusal sorunu bağlamında bir Kürt feminizmi inşa etmelerinin zorluğudur. Kürt ulusal sorununun bir parçası ve sonucu şeklinde görünürlük kazanan Kürt kadınlarının Türkiye’deki “kız kardeşlik” formunun bir üyesi olabilmesi “madun” konumundayken, bu haliyle mümkün değildir. Dili, kültürü, tarihi yasaklanmış bir halkın kadınlarının ırk, sınıf ve kültür bakımından ayrıcalıklı bir coğrafyada, deneyimlere sahip kadınlarla ortak temsillere sahip olması düşünülemez. Kürt kadınları bu denli madunken, “şakır şakır” konuşabilmesi mümkün olabilir mi? Kürt kadınlarının afaziyetli konuşma sorununu, meramımı çok ırklı feminizm bağlamında ele almak en doğrusudur?

“Öteki” kadınların kimliksizliği, kültürsüzlüğü, dezavantajlı durumu doğal olmayan, süregelen sömürge düzeninin bir sonucu olarak görmeyen Batı bakışlı bir teorinin sorun çözmesi bir yana dursun, sorunları derinleştirir.

‘ÖTEKİ’LERİN GÜCÜ ADINA ÇOK-IRKLI FEMİNİZM

Sömürge sonrası yazıları ile bilinen ve post kolonyal (3. Dalga) feminizmin yaratıcılarından Gayatri Spivak, Madun Konuşabilir mi? eseriyle sömürge toplumlarının kendisini ifade etme güçlüklerine, imkânsızlıklarına dikkat çekmiştir. Spivak’ın yanı sıra Chandra Mohanty’nin de kadına Batı bakışlı beyaz bir kimliğin biçilmesinden duyduğu rahatsızlık, bütüncül kadın kimliğinin tartışmaya açılmasını sağlamıştır. Çünkü Amerikan ve Fransız devrimlerinin etkileriyle oluşan Birinci ve İkinci Dalga feminist teorilerin kadınlık anlatıları, Batılı beyaz ve görece daha ayrıcalıklı kadınlar üzerineydi. “Küresel kız kardeşlik”in bütüncül bir kadın kavramı yaratması siyah ve “üçüncü dünya” kadınlarının sorunlarını görünmezleştirmişti. Siyah ve renkli kadınların beyaz ve etnosantrik Batılı feministlere yönelik eleştirileri “üçüncü dünya” kadınlarının, dünyanın başka yerlerindeki “öteki” kadınların sorunlarının anlaşılmasında yetkinliğini koruyan bir eleştiri olarak güncelliğini koruyor. Kadına biçilen Batı bakışlı beyaz kimlik, kolonyalist bakışın feminist yorumu olmaktan öte bir anlam taşımıyordu. “Öteki” kadınların kimliksizliği, kültürsüzlüğü, dezavantajlı durumu doğal olmayan, süregelen sömürge düzeninin bir sonucu olarak görmeyen Batı bakışlı bir teorinin sorun çözmesi bir yana dursun, sorunları derinleştirir.

‘SİYAH’ KÜRT KADINLARININ HEZİMETİDİR TÜRKİYELİLEŞME

Kürt kadınlarının da siyah ve renkli kadınların ve “üçüncü dünya” ülkelerinin kadınlarıyla benzer bir deneyimi paylaştıklarını görmezden gelen, Kürt “madun”u mücadelenin esasına yönlendirmeyen sebepler Kürt siyasi hareketinin siyaset biçimiyle de ilintilidir elbette ki. Türkiye’de kadın/cins mücadelesinde enerjisinden faydalanılan, önemli bileşenlerinden kabul edilen Kürt kadınlarının feminist mücadelede bir özne olabilmesi öncelikle kendi toplumsal/ulusal gerçekliği içerisinde görüldüğü müddetçe faydalıdır. İzmirli kadınların Doğubayazıt’taki Kürt kadınlarıyla ortak temsillere, deneyimlere ve de sorunlara sahip olduğunu bir solukta kabul ediyor olmak hem feminizmin eklektik birikimini tek bir bilgidan ibaret bilerek yadsımaktır hem de kolonyalizmin Kürt kadınlarının özgünlüğünü görünmezleştirme girişimine ortak olmaktadır.

Kürtlerin siyasallaşma hamleleri süresince Kürt sorununun çözümüne ilişkin paradigma ve amaç değişiklikleri Kürt kadınlarının enerjilerini ulusal sorunun dışında bir yere kanalize etmelerine yol açmıştır. Bunda son 16 yılın, bilhassa da Halkların Demokratik Partisi’nin katkısıyla kanıksanan “Türkiyelileşme” tezinin etkisi büyüktür. Özerkleşen siyasal Kürt kadınlarının “Türkiyeli kadınlardan” sayılması Türkiyelileşme siyasetinin sonucudur. Kürtlerin etnik bir özne konumundan kültürel bir unsur düzeyine ulaştıran siyasi anlayış, Kürt kadınlarını da Türk feminizminin heterojenliği içerisine çekmiştir. Türk ve görece daha ayrıcalıklı kadınların deneyimlerine dayalı bir analiz kategorisi içerisinde Kürt kadınlarının “bütüncül” kadın kavramı içerisinde yer edinmesi sorun

Türk ve görece daha ayrıcalıklı kadınların deneyimlerine dayalı bir analiz kategorisi içerisinde Kürt kadınlarının “bütüncül” kadın kavramı içerisinde yer edinmesi sorun üreticidir.

Kürt kadınları sadece erkek egemenliğinin baskısını değil, ırksal ve sınıfsal yapılar tarafından da baskı deneyimi yaşıyor.

üreticidir. Bu “bütüncül” kadın kategorisinin özcü niteliğine ilişkin eleştirim, Kürt kadınlarının çok çeşitli baskı deneyimlerini anlatmaktan uzak olmasıdır. Kürt kadınlarının, Kürt ulusal sorunu ile şekillenen habitusu dışında aşırı genellemelerle anlatılmasından kaçınılması şarttır.

“Siyah” Kürt kadınlarının kız kardeşlik formu içerisindeki yeri ayrıcalıklı değil, madunun daha da ötekileştirilmesidir. Kürt kadınlarının “Beyaz” Türk kadınlarıyla ortak deneyimlere ve sorunlara sahip oldukları iddiasını barındıran teoriler beyaz, üst ve orta sınıf ve gelişmiş ülke kadınlarının deneyimlerine, çıkarlarına ilişkindir. Irk, sınıf ve kültür bakımından Afrika-Amerikalı siyah kadınların ve gelişmemiş yoksul ülke kadınlarının ayrıcalıklı Batılı kadınlarla ortak deneyimlere sahip olmadıkları yönündeki eleştiriler ne kadar doğruysa, Kürt kadınlarının da Türk feminizmi içerisindeki yeri bir o kadar tartışmalıdır. Kürt kadınları sadece erkek egemenliğinin baskısını değil, ırksal ve sınıfsal yapılar tarafından da baskı deneyimi yaşıyor. Beyaz Türk feminizminin kız kardeşlik vurgularının geçerliliği en önce ulusal perspektiften ve sınıf perspektifinden bakarak “madun” Kürt kadınlarının gerçekten konuşabilmesini sağlamaktan geçiyor.

Hem kadın kimliğinden ötürü hem de ulusal kimliğinden ötürü ezilme deneyimi yaşayan Kürt kadınlarının çok ırklı feminist bir teoriyle meselelerine bakması, bu merceği de “biz kız kardeşiz!” diyen tarafa uzatması gerekir.

Gerçekten ölen kadınlar

"Ben bu adamlar gibi değilim" deme ihtiyacı bile düpedüz 'adamlık'tan ileri geliyor. Şöyle bir yorum okudum mesela: "Ben eşime asla karışmam. Canı nasıl giyinmek istiyorsa öyle giyinir". Böyle şeyler söylerken iyi bir şey yaptığımızı sanıyoruz ama aslında olan şecaat arz ederken sirkatin söylemek.

ULAŞ ALTUNER

**'Tüh'le,
'vah'la, küfürle
kıyametle; bu
konuyla ilgili
paylaşımların
altına kızgın
suratlı emoji
bırakmakla
üzerine düşeni
yaptığını
düşünüyor,
yürüyüp
gidiyorsun
kıyısından.**

Keşke o videoyu görmeseydim. Önceden içeriğini özetleyen bir şey okumuş olsam izlemezdim de zaten. Üzerinden bir hafta geçti, hâlâ gözümün önünden gitmiyor. Uzun zaman unutabileceğimi sanmıyorum. Bir insanın kameraya bakarak “Ölmek istemiyorum” deyişini, bir çocuğun annesine ölmemesi için yalvarışını nasıl unutacağız? Bu gördüklerimizin gerçekliğiyle nasıl baş edeceğiz? Bütün bilgilerden, yaşama giydirdiğimiz bütün anlamlardan arınmış öyle saf bir an ki oraya çakılıp kalıyoruz. Ekrandan içeri dalmak, o ana, o gerçekliğe erişip bir şeyler yapmak istiyoruz. Artık ne olursa...

İnsan böyle çırılçıplak şiddeti filmde bile görse uykusu kaçıyor. Halbuki bu film sahnesi fa-

lan değil. Emine Bulut'un hayatta kalma isteği de kızının sesindeki çaresizlik ve korku da bunun orada bulunan biri tarafından bizim ekranın içine dalarak erişmek istediğimiz o anda kaydediliyor oluşu da buz gibi gerçek. Bunu idrak ettiğin ilk anda kaçıp uzaklaşmak istiyorsun. Zamanda birkaç saniye geriye gideyim, bunu görmemiş olayım, hafızamdan silinsin gitsin diyorsun.

Böyle kanlı canlı izlemeyip bir üçüncü sayfa haberinde okusak bu kadar elimiz ayağımız titremeyecek. 'Tüh'le, 'vah'la, küfürle kıyametle; bu konuyla ilgili paylaşımların altına kızgın suratlı emoji bırakmakla üzerine düşeni yaptığını düşünüyor, yürüyüp gidiyorsun kıyısından. Göz görmeyince gönül bir şekilde katlanıyor çünkü.

Bu vakalar arasında ancak bir şekilde medyanın gündemine girmeyi başaran, sosyal medyada konuşulan birkaç olay üzerinde kitlesel tepkiler görebiliyoruz. Bunun dışındaki yüzlerce kadın cinayetini bu konuya odaklı STK'lar dışında takip eden, gündemde tutmaya çalışan olmuyor. Sadece son 10 yılda, (bilindiği kadarıyla) 2000'den fazla kadın buna benzer bir durumda, kayıta olan bir kamera bulunmaksızın kurban rolündeydi. Emine Bulut'un o bakışı gözümün önüne geldikçe kendime

**Erkekler
ille de dâhil
olacaksa
çözümüne
katkı sunarak
olmalı. Cav cav
konuşup kafa
şişirmememiz
gerekiyor yani.**

soruyorum ‘acaba o kadınların son sözleri, son bakışları nasıldı’ diye. Orada değildik. İzlemedik, işitmedik. Onların annesiz kalan evlatlarına ne oldu? Binlerce kişi kucaklayıp sahip çıkmadıysa şimdi nerede ve ne durumdalar? Akrabalarının mı yoksa bu gibi konularda çok derin bir hassasiyeti bulunan yüce devletimizin mi insanına emanetler? Bu kadınların kocaları, eski kocaları, sevgilileri, babaları, kardeşleri, belalıları, artık sıfatları her neyse katilleri, ne ceza aldılar? İyi hallerinden mütevellit ne kadar zaman sonra aramızda gezinmeye devam edecekler?

Kadına şiddet, kadın cinayetleri gibi konularda ahkâm kesen, akıl veren erkeklerden olmak niyetinde değilim. Tribüne oynuyor falan da değilim. Samimiyetle, kadınların sorunlarını kadınların konuşması gerektiğini düşünüyorum. Erkekler ille de dâhil olacaksa çözümüne katkı sunarak olmalı. Cav cav konuşup kafa şişirmememiz gerekiyor yani.

Çünkü niyetimiz iyi olsa bile bu konularda falsosuz konuşmayı beceremiyoruz. Dilimizin kemiği bulunmuyor bir kere. Üstelik ağzımızdan çıkanı kulağımız nadiren işitiyor. Sürçü lisandır diyoruz, üzerinde durulmaya değmez diyoruz. Oysa sözler, o sözlerin hayat verdiği anlamlar öyle yoktan var olan şeyler değil. O ağzımızdan dökülenler, bir şekilde zihnimizin kuytu bir köşesinde karşılığı olan şeyler.

Cinsiyetten tümüyle bağımsız, hiç öyle biri olmadığımızı düşünürken ağzımızdan çıkan basit bir cümle ile birden bire homofobik, kadın düşmanı, ırkçı olabiliyoruz. Erkekler adına konuşuyorum, bize başlangıç ayarlarımızda yüklenen o zehri tümüyle kasmamız muhtemelen bir ömür boyunca mümkün olmuyor. Ne kadar farkında ve dikkatli olduğumuzu, özenli konuştuğumuzu düşünürsek düşünelim, günlük konuşmalarımızda kadınlar (çoğunlukla haklı olarak) bazı kelimelerimizin, ifadelerimizin üstünü kırmızı kalemle çiziyorlar.

Öyle katı ezberlerle bezenmişiz ki kazılamakla çıkmıyor. Bunu sadece toplumun, ailenin ve çevrenin etkisine değil, büyüdüğümüz dönemin

**Yani diyor ki,
“İstesem karışırım
ama karışmıyorum.
Çünkü karışmamayı
tercih ediyorum.”.**

mizahından izlediğimiz filmlere, dinlediğimiz şarkılara, okuduğumuz romanlara kadar sirayet eden, her alanda ‘erliğimizi’ ve ‘güçlülüğümüzü’ koruma baskısını dürten dile de borçluyuz. Her konuda konuşma hakkını ve yetkisini de oradan aldığımızı düşünüyorum.

“Ben bu adamlar gibi değilim” deme ihtiyacı bile düpedüz ‘adamlık’tan ileri geliyor. Şöyle bir yorum okudum mesela: “Ben eşime asla karışmam. Canı nasıl giyinmek istiyorsa öyle giyinir”. Böyle şeyler söylerken iyi bir şey yaptığımızı sanıyoruz ama aslında olan şecaat arz ederken sirkatin söylemek. Farkındalık dediğimiz şeyin de katmanları var. Pek çok durumda bunu bir lütuf olarak bahsettiğimizin farkında olamıyoruz mesela. Yani diyor ki, “İstesem karışırım ama karışmıyorum. Çünkü karışmamayı tercih ediyorum. Bu coğrafya, buradaki kültür bana bu hakkı veriyor ama ben kullanmıyorum”.

Bu tür olaylar bir şekilde toplum nezdinde yankı bulabilmiş ve tartışılabilir hale gelmişse her şey hemen hemen aynı sırada gerçekleşiyor. Önce ‘kadınlarınız size emanettir’ tayfası zuhur ediyor. ‘Kadınlar sizin malınızdır’ demek onlara bile ayıp geldiğinden böyle söylemiyor olabilirler. Bu tayfa çeşitli kanallarda, ‘dinimizin’ kadınlara iyi davranmayı emrettiğinden dem vurur, bu konuda ayetler, hadisler sunarlar. Gerçi aynı dinin tümüyle erkeklere hitap eden kutsal kitabında, erkeklere eşlerini nasıl dövmeleri gerektiği detaylı bir şekilde aktarılmaktadır. Bunu dile getirdiğimizde o bölümü yanlış yorumladığımız, orada anlatılmak istenenin aslında o olmadığı söylenecektir. Çünkü ‘dinimiz’ kolaylık

dinidir. Biz geri zekalı olduğumuz için anlayamamaktayızdır.

Onlar daha bitmeden etkileşim bağımlısı sosyal medya çöpleri birer ikişer dökülmeye başlıyor. Milyonlarca insanın kanını donduran, uykularını kaçıran cinayet görüntüsü üzerinden erkeğe mağduriyet atfedilen, bu manzaradan bir 'zavallı mağdur baba' çıkarabilen vicdandan, akıldan ve izandan muaf tutulmuş adamlar ve (maalesef) kadınlar çıkıyor sahneye. İsimlerini zikretmeye lüzum yok. Çünkü her olayda isimleri, yüzleri değişiyor ama bir şekilde ortaya çıkıyorlar.

Bu zevat 'namusunu temizlemiş aferin' seviyesindeki primitif yaşam formlarının altına üşüştüğü en hafif tabirle ahmakça yorumlarıyla, bütün bir kadına şiddet meselesini nafakaya indirgeyip insanları küplere bindirdikten sonra tam da hedefledikleri gibi ekmeklerini bol bol yemeye devam etmektedir. Ortak özellikleri başlarına hiçbir şey gelmemesi ve ne yaparlarsa yapsınlar asla rezil olmamalarıdır.

O da bitmeden 'her konuda bir fikir serdetmezse' ölür hastalığından malul ünlülerimiz arz-ı endam ediyor. Erkek olanları direkt pas geçiyorum. Bunların kadın versiyonları neredeyse olayın kendisi kadar dehşet verici beyanat veriyorlar. Mesela bir tanesi #EmineBulut etiketiyle paylaştığı mesajında şöyle diyor:

"Kadını koruyacaksın, seveceksin, onun sana olan güvenini sarsmayacaksın. Ellerini tokat atmak yerine tarak yapıp saçlarını okşayacaksın. Alnından öpeceksin".

Bu mudur? Yani Emine Bulut cinayetinden çıkarıldığı ve çoğu genç kadın ve erkeklerden oluşan 3,5 milyon milyon takipçine vermek istediği mesaj bu mu? Gerçekten dahiyane. Uzun uzun düşünüldüğü her halinden anlaşılıyor.

Bitti mi, bitmedi. Bu konuyla alakasızmış gibi paketlenip doğrudan bu gündemin ekmeğini yemek için şort boyu üzerinden insanların kanını beynine sıçratan ünlü tayfamız var. Türkiye’de yaşayan ve kendi ifadesiyle ‘cesur giyinen’ bir kadının giyinmeye bir ayıp sınırı koyması bana göre ironik bile değil. Yerine göre giyinmek diye bir şey var mı bilmiyorum ama özellikle yaşadığımız memlekette yerine, zamanına göre konuşmak diye bir şey var.

Yani Los Angeles’ta yaşayan bir ünlüysen, “bu şort AVM’de giyilir mi giyilmez mi anketi” üzerinden bizdeki “menemen soğanlı mı olur soğansız mı” benzeri bir tartışma başlatabilirsin. Kimse de o kadar üzerinde durmaz. Ama her yıl yüzlerle ifade edilen kadın cinayetinin işlendiği, kadınların şort giydiği için tekme yediği, kadınların nasıl giyinmesi ve nasıl davranması gerektiğine dair fetva üstüne fetva verilen bir coğrafyada şort kısalığı eleştirilmez, ayıplanmaz. Zira öncelikli sorunumuz adabı muaşeret değildir. Ayrıca kim, nerede, nasıl istiyorsa öyle giyinmelidir. “AVM’de böyle giyinmek ayıp” demenin ‘Bu giyim tarzı dinimize, kültürümüze, ailemize uygun değildir’ argümanı ile şorta karşı çıkmaktan zırnık kadar farkı yoktur.

Bu ünlümüz, kendi koyduğu ayıp sınırını üç gün üç gece canhıraş savunduktan ve tabii ki “linç ediyorum” diye diye ekmeğini yedikten sonra tam olarak özür sayılmayacak bir ‘hata yaptım’ mesajı paylaştı. Üzücü olan, onu bu mesajı paylaşmaya

Ortada çok bariz ve giderek büyüyen bir sorun var ama çözüm sunma iradesine sahip olanlar konuşmak dışında hiçbir şey yapmıyorlar.

yöneltenin binlerce insandan aldığı tepkinin değil Ahmet Hakan'ın uyarısının olması.

Gel gelelim, tepkiye destek olma şiarıyla meseleye dahil olan ve her şeyi bilen erkeklerimiz de bu gündemi asla boş geçmiyorlar. Bu hangi ara ve hangi donanımla kanaat önderine dönüştüğünü bilmediğimiz Fenomenabi'ler, 50-60 tweet'lik flood'larda kadına şiddeti nedensellik bağlamında irdeliyor ve çözüm önerilerini falan aktarıyorlar. Gayet iyi niyetle sundukları bu akış içinde kaş yapıyorum derken en az 30-40 göz çıkarıyorlar.

Bütün bunlara şöyle bir bakınca bir şey gözümüze çarpıyor. Çok fazla konuşuluyor. Gündeme gelen her olayda öyle çok insan öyle çok şey söylüyor ki herhalde bu konuda artık somut bir şeyler yapılır demek zorunda kalıyorsunuz. Ortada çok bariz ve giderek büyüyen bir sorun var ama çözüm sunma iradesine sahip olanlar konuşmak dışında hiçbir şey yapmıyorlar. Bu bir şey yapmama halinin altındaki kastı da görmekte zorlanmıyoruz.

Ülkede görmezden gelinen tek sorun bu değil ama hiç tartışmasız görmezden gelinen sorunları karşısında en büyük yalnızlığı kadınlar yaşıyor. İstisnasız her kadının bir taciz, şiddet ya da mobbing anısı var. Yıllarca kimseye anlatmadıkları ama unut(a)madıkları bu hikâyeler bazen bir içki sofrasında pıt diye düşüveriyor ağızlarından. Bazen de hiç haberimiz olmuyor.

Emine Bulut'un katledilişini bu kadar net ve süzülmemiş halde izlemiş olmak bende bahsettiğim farkındalık katmanlarına yeni bir tane eklenmesine neden oldu. Pek çok insanda da böyle bir etki yapmış olabilir. En azından kendi adıma şunu söyleyebilirim. Bundan sonra bir kadın cinayeti haberine denk gelirim, bunu kurmaca bir metin gibi okuyup geçemeyeceğimi, o haberin öznesi olan kadının yardım bekleyen gözlerle 'ölmek istemiyorum' dediğini duyacağımı ve o kadınların 'gerçekten' öldüğünü bileceğimi varsayıyorum.

*İletişim Uzmanı

Gebe ve çocuklu kadınlar ve tutukevi

Hükümlü kadınla birlikte olan çocuğun cezaevi ortamından zarar görmemesi için her türlü önlemin alınması gereklidir. Unutulmamalıdır ki yasal düzenlemeler hükümlü annenin ceza infaz kurumunda tutulmasından beklenen kamusal yarara göre çocuğun yüksek yararına üstünlük tanımaktadır.

İZZET DOĞAN

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Hakkındaki Kanun'a göre hükmün infazı gebe veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur.

“İyi kanunlar kötü uygulayıcıların elinde kötü; kötü yazılmış kanunlar iyi uygulayıcıların elinde iyi olur” deyişi son yıllarda sanki bizdeki yargı uygulamaları için söylenmiş.

Burada iyi veya kötü uygulayıcılardan kasıt özellikle yargıda görev alan savcılar ve hakimlerin nitelik ve liyakat sahibi olup olmamalarıdır. Çünkü bir kısım yasalarımız çağdaş hükümler içermekte ama uygulayıcıların elinde bu yasaları yaşama geçirmek mümkün olmamaktadır.

Bu konuda Anayasa yargılamasına konu olan bir olayı paylaşmak istiyorum:

Nitelikli hırsızlık suçundan hükümlü bir kadın 2/01/2014 ve 12/2/2016 yıllarında doğan iki çocuğunun bakım ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Cumhuriyet Başsavcılığından infazın ertelenmesini istemiştir. Hükümlü kadının bu istemi C.

Başsavcılığı tarafından reddedilmiştir. C. Başsavcılığının ret kararına karşı kadının infaz hakimliğine yaptığı itirazda, infazın ertelenmesi talepleriyle ilgili verilecek kararların C. Savcısının takdir yetkisinde olduğu, bu kararlara karşı itiraz ve şikâyet yolunun öngörülmediği ve infaz hakimliğinin bu konuda değerlendirme yetkisinin bulunmadığı nedeniyle ile reddedilmiş bu karara karşı da ağır ceza mahkemesine yapılan itiraz da kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesi ile ret olunmuştur.

Bu ret kararlarının gerekçelerinden kadının 25/7/2013 tarihinde 0-6 yaş grubunda çocuğu bulunması nedeniyle cezasının infazına ara verilerek tahliye edildiği ancak sonradan ara verme kararına uymayarak teslim olmadığı, hakkında çok sayıda hükümlülük kararının bulunduğu, resmi olarak evli olmadığı, doğum raporlarını ibraz etmediği ve gebeliğini cezaların infazını engellemek amacıyla kullandığının belirtildiği görülmektedir.

Gebe kadın hakkında 21 yılı aşkın kesinleşmiş hapis cezası bulunduğu ve ayrıca tehlikeli hükümlülerden sayılması gerektiği nedeniyle infaz erteleme hükümlerinden yararlanamayacağı da bu kararlarda belirtilmiştir.

Söz konusu kararlarda dikkat çeken en önemli husus olayın çocuğun yararları açısından hiçbir değerlendirmeye bağlı tutulmamasıdır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Hakkındaki Kanun'a göre hükmün infazı gebe veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur. Bu hüküm "tutuklular" hakkında da uygulanır. Zaten hüküm kesinleşinceye kadar her insan masum sayılır.

Olayımızda, ceza erteleme istemini reddedilen gebe kadın 6/5/2016 tarihinde tedbir talepli olarak Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Tedbir talebinin incelenmesi aşamasında başvurusunun kaldığı koğuşun fiziki ortamının çocukların gelişimi ve yaşamı için uygun olmadığı Ceza İnfaz Kurumu tarafından bildirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi 28/6/2016 günlü ara kararı ile başvurusunun çocuklarının maddi ve manevi bütünlüğü bakımından oluşan tehlikenin ortadan kaldırılması konusunda gerekli önlemlerin alınmasına hükmedilmiştir. Bu tedbir kararına göre de Ceza İnfaz Kurumu ve Gözlem Kurulu Başkanlığı kadını koşulları daha uygun olan Sincan Kapalı Kadın Ceza İnfaz kurumuna nakletmiştir.

Kadının Anayasa Mahkemesine başvurusu 2016/8660 sayılıdır.

Anayasa Mahkemesi 7/11/2019 günlü kararı ile sonuçta gebe kadının aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğinin kabul edilebilir olduğuna ve Anayasa'nın 20'nci maddesinde güvence altına alınan aile hayatının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi başvuruyu öncelikle aile hayatına saygı kapsamı içerisinde incelemiştir. Kararın gerekçesinde öncelikle aile yaşamına saygı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülüğün sadece belirtilen hakka keyfi surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmadığı, bu olumsuz yükümlülüğe ek olarak aile yaşamına etkili bir şekilde saygının sağlanması bağlamında olumlu yükümlülükleri de içerdiği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkememiz kararında Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Anayasamızdaki düzenlemelere göre özellikle çocuğun yüksek yararının aile yaşamına saygı hakkının öngördüğü olumlu yükümlülüklerin yerine getirilmesindeki önemine dikkat çekerek kamusal makamların bir yandan ebeveyn ile çocuk arasındaki aile bağının devamlılığını sağlamak, diğer yandan çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimini sürdürebileceği bir ortamda yaşamasını sağlayacak önlemleri almakla yükümlü olduğunu vurgulamaktadır.

Hiç kuşkusuz ceza infaz kurumlarında barındırılan çocuklara sağlıklı koşulların sağlanması devletin yükümlülükleri altındadır.

Hükümlü kadınla birlikte olan çocuğun cezaevi ortamından zarar görmemesi için her türlü önlemin alınması gereklidir. Unutulmamalıdır ki yasal düzenlemeler hükümlü annenin ceza infaz kurumunda tutulmasından beklenen kamusal yarara göre çocuğun yüksek yararına üstünlük tanımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 2016/8660 başvuru sayılı 7/11/2019 günlü kararı göz önünde tutularak hükümlü ve tutuklu gebe veya doğum yapmış kadınlar için Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Hakkındaki Yasa hükümleri özenle uygulanmalı, koşulları varsa halen tutukevinde bulunan bu kadınlar hakkındaki infazlar da ertelenmelidir.

*Emekli İstanbul Hâkimi

Ayar veren kadınlar, 'erkekçe' 8 Martlar

8 Mart yaklaşırken birbirinden zihni sınır, birbirinden aklıevvel ve "erk"ek projeler yaratıcılıkta 'sınır' tanımayan afişleriyle gözlerimizi alıyor, ekranlarımızı mor farlara boyuyor. Kadına karşı şiddete, kadın cinayetlerine karşı farkındalık yaratma amaçlı bu projelerde sonuç çoğunlukla o kadar asap bozucu ki niyetin de pek bir önemi kalmıyor.

ZEHRA ÇELENK

Şiddeti şiddet görselleriyle anlatmanın kötü bir fikir olduğu son yıllarda üstüne çok yazılıp çizilen bir konu. Ama tekrar etmeden olmuyor, çünkü belli ki, nedense, ısrarla mor far lobisince anlaşılacak istenmiyor.

Konak Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Komisyonu'nun yürüttüğü “Kadın Doğmak” adlı proje kapsamında kadına karşı şiddete dikkat çekmek için siyasetçilerden sanatçılara uzanan bir yelpazede alanında başarılı, güçlü, tanınmış kadınlara plastik makyaj yapıldı, çeşitli şiddet, darp izleri özel efekt malzemeleriyle uygulandı. “Kadın Doğmak Suç Olmasın, Kadın Doğmak Zor Olmasın” türünden sloganlar altında rastladığımız bu (güçlü ama) şiddete uğramış kadın yüzleri farkındalık yaratmaktan uzaktı maalesef.

Şiddeti şiddet görselleriyle anlatmanın kötü bir fikir olduğu son yıllarda üstüne çok yazılıp çizilen bir konu. Ama tekrar etmeden olmuyor, çünkü belli ki, nedense, ısrarla mor far lobisince anlaşılacak istenmiyor meselenin şu çok açık boyutları: Şiddet, istismar, taciz, tecavüze dair görsel paylaşım önleyici değil, zarar verici. Yapanlar bunun teşhirinden zevk alıyor. Sosyal medyada bu tür paylaşımlar altına yazılan “oh olsun, hak etmiştir”li korkunç yorumlar da bunu gösteriyor. Şiddet mağdurlarının bu tür görseller ve içeriklerle travmatize olma, tekrar incinme riski yüksek. Gerçek şiddet görsellerine yer vermek merhamet yorgunluğu ve duyarsızlaşmaya yol açıyor çünkü şiddeti normalleştirip meşrulaştırıyor. Gördükçe alı-

şıyoruz, daha az dehşet duyuyoruz. “Mor far lobisinin” (bu muzip tanımlama bana ait değil, sosyal medyada rastlayıp ilk kaynağını bulamadım) yaratıcı işleri ise her gün yaşananı abartılı, olağan dışı hale getiren “makyaj”la tersinden aynı şeyi yapıyor. Yani dökelim artık şu mor farları, bu işler böyle olmuyor.

Sadece son iki haftada 8 Mart’a dair “konu ancak bu kadar yanlış anlaşılabilir...” dedirten öyle çok cinfikir organizasyon duyurusuna rastladık ki... Mesela “Geleceğin Güçlü Kadınları 2020” adlı bir etkinliğin aşağıdaki afişi. (Son baktığımda ertelendiğini gördüğüm etkinliğin orijinal afişlerinden biri mi, değil mi, katılımcıların onayından geçmiş mi, öğrenemedim ama insanı böyle bir afişin var olma ihtimali hiç şaşırtmıyor işte bu ülkede.) Çağla Şikel’den Göksel’e, Funda Eryiğit’ten Mine Tuğay’a pek çok ünlünün katılacağı etkinliğin tek erkek katılımcısı Cem Yılmaz tepeye oturtulmuş, kadınlar altına bir güzel sıralanmış. Şimdi de yeterince güçlü olan bu kadınların bir afişte bile ortamın en ünlü ve güçlü erkeğini tahtından etmeleri, görsel bir eşitlik mümkün olamamış yani maalesef. Kapasite bu.

Bu yazıyı son kez gözden geçirirken tüm bu “dostlar AVM’de görsün” tarzı 8 Martçılığın şahikasıyla karşılaşınca araya almadan edemedim. “Kadına Şiddete Erkekçe Hayır” defilesi 8 Mart Pazar 16:00’da Ankara Podium AVM’de yapılacakmış. Aşağıda afişi görüyorsunuz, anlatmaya gerek yok ama o “farkındalık için yüzüme moru bastım, yine de karizmamdan kaybetmedim” duruşlu mankenin aynı esnada patates soyması nedir? Bu nedir bu? Defilede ne soyacaklarını hiç merak etmiyor ve “kadının sesi olmaya geliyoruz” türünden aykür zengini sloganlara gülüp geçiyoruz. Bizim kendi sesimiz var, tişikkirlir Potato Man.

//

Şiddetin kökeni, artarak sürme sebepleri anlaşılacak istenmediği gibi tüm bu bilerek anlamama halleri de sürüyor. O halde "ayar" da sürecektir.

maalesef.

Bunlar olup biterken bir de pasif agresif eril mızızlanma türü var ki, sevimsizler sevimsizi. Mesela "Rağmen" adlı, tamamen kadın yazar ve çizerlerden oluşan bir kitap dizisi üçüncü sayısına ulaşmak üzere. Üç

Tüm bu muhayyileye eziyet morlasak da mı parlatsak aktivizminin yanı sıra, daha iyi düşünülmele birlikte hâlâ aynı basit sebeplerle üzücü şeylerle de karşılaşılıyor. Sözelimi "#Tarih" dergisinin "Tarihe Ayar Veren Kadınlar" başlıklı Mart sayısı. Kapağa bakınca içeriğinde gayet merak uyandıran yazılar ve nitelikli yazarlar var ama sorun şu ki, yazarların dörtte biri bile kadın değil. Yine erkekler bize tarihi ve bizi anlatıyor yani. En azından bu konsept içinde tersi yapılamaz mıydı, yazarların çoğunluğu kadın olamaz mıydı? Neden? Diye sormamak ya da durumun, bu yanıyla, kadın sorunlarını erkeklerin geniş geniş eril eril tartıştığı asap bozucu TV programlarından büyük bir farkının olduğunu düşünmek mümkün değil

KADININ SESİ OLMAYA GELİYORUZ!

"Kadına Şiddete Erkekçe Hayır"
defilesi Podium AVM'de.

**8 Mart
Saat 16.00**

KADINA
ŞİDDETE

'ERKEKÇE'

ayda bir çıkan dizinin tüm gelirleri “Kadın Cinayetlerini Durduracağız” platformuna bağışlanıyor. Yazarları arasında olduğum bu yayın, varlığıyla mutlu edip umutlandırıyor bizimki gibi bir ülkede. Böylesi niyeti, amacı, varlık nedeni belli bir yayın için bile “erkek yazar niye alınmıyor? Biz yapsak cinsiyetçi dersiniz...” gibi tartışmalar döndü, dönebildi. Şaka desen değil, kendini gösterme çabası desen, ondan da ibaret değil. Her alanda, her yerde böyle bu. Şiddetin kökeni, artarak sürme sebepleri anlaşılacak istenmediği gibi tüm bu bilerek anlamama halleri de sürüyor. O halde “ayar” da sürecek. Erkekleri yontmak, bilinçlendirmek vs. amaçıyla yapılan bir ayar değil bu. Hayat için, erkekler dahil herkesin geleceğine dair ufak da olsa umutlar ancak buradan yeşertilebildiği için. Var olmak, ses vermek, kendi sesimizi bulmak ve mümkün her kanaldan o “ses”le konuşmayı sürdürebilmek için...

“Ayar” demişken, son ayların en güzel, en göz kamaştırıcı, en haysiyetli hareketlerinden birinden bahsetmeden olmaz. “Alev Almış Bir Genç Kızın Portresi” filminin müthiş oyuncusu Adele Haenel, ABD’de çocuk istismarı ve tecavüzle suçlanan Roman Polanski, Cesar’da en iyi yönetmen

ödülünü alınca salonu “bravo la pedophilie!” diyerek terk etti. Kendisi de çocuk istismarı mağduru olan Haenel’in salondan o alev gibi, rüzgar gibi geçişi geleceğe dair bin afişten daha çok şey anlatıyor, umut veriyor.

Geçen yıl bu zamanlar yazdığım bir yazıdan alıntıyla sonlandırmak istiyorum bu yazıyı. “Tüm baskılara, şiddete, yaftalamalara, önyargılara rağmen gümbür gümbür yükselen, içinde yaşam, özgürlük, umut barındıran bir akış var. Kadın, erkek herkes için seçim şu: Akışın, berrak suyun yanında mı olacaksın, dibe çeken bataklığın mı?”

Emine(ler) İstanbul Sözleşmesi'yle kurtulur

Devlet koruma görevini yerine getirmediği için ölüyor, öldürülüyor kadınlar. Aynı zamanda İstanbul Sözleşmesi ve şiddet yasası hakkında yalan yanlış söylemlerle şiddetle mücadeleyi zaafa uğratanlar da bu suça ortak.

BERRİN SÖNMEZ

Pek çok kişi de şiddetin pornografisine, şiddeti tetikleyici etkisi nedeniyle ve travmatik içerikle şiddetin yeniden üretilmesine yol açtığı görüşüyle karşı ki haklılar kuşkusuz.

Temmuz ayında 31 kadın ataerki cinayetleriyle yaşamını yitirmişti. Yazık ki ağustos ayının verileri de parlak olmayacak gibi. Bu ayda da üst üste gelen cinayet haberleriyle sarsıldık ancak içlerinden sadece Emine Bulut'un eski eşi Fedai Varan tarafından öldürülüşü, toplumsal infiale yol açtı. Ayşe Paşalı gibi... Güldünya Tören gibi... Özgecan gibi... Emine Bulut da toplum hafızasına kazınan ataerki cinayetleri arasına girdi. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet altında, sistematik işkenceyle yaşamak zorunda bırakılıp, kurtuluş çareleri arayan, destek uman milyonlarca kadın hâlâ görmezden geliniyor.

Her yıl yüzlercesi öldürüldüğünde haber oluyor ancak. 2018 yılında 440 kadın ataerki cinayetleriyle öldürülmüştü. Bu yılın ilk yedi ayında 245 kadın. Şiddetle, sistematik işkenceyle yaşamakta olanların varlığı ve çokluğu infial yaratmazken, cinayetlerin birçoğu sayıdan ibaret görülerek tepki gösterilmeden geçiştirilirken bazıları gündemde ilk sıraya yerleşiyor. Sayılardan ibaret olmayan, her biri yarım kalmış yaşam öyküleriyle, hayalleri, umutlarıyla sevenlerinin ve kadınların gönlünde yaşamaya devam eden kadınlardan sadece bazılarının toplumun ortak hafızasında yer tutuşu hangi etkenlerle mümkün oluyor, sorusu önemli.

ŞİDDETE YAYIN YASAĞI YA DA GÖREV İHMALİNE PERDE

Görsel hafızaya hitap edenler belki. Bazen katilin eyleminin, cinayet anının, vahşetin görüntüsü oluşu etki gücü yaratıyor. Emine Bulut cinayetinde olay anı görüntülerinin yarattığı infial, toplumun kadına yönelik şiddeti bir kere daha idrak etmesine yol açtı. Olay anı görüntülerinin yayınlanması konusunda kafalar karışık ama. Emine'nin ailesi haklı olarak şikayetçiydi yayınlardan. Pek çok kişi de şiddetin pornografisine, şiddet tetikleyici etkisi nedeniyle ve travmatik içerikle şiddetin yeniden üretilmesine yol açtığı görüşüyle karşı ki haklılar kuşkusuz.

Diğer yandan yayın yasağı kararlarını ifade özgürlüğü ve haber alma hakkı açısından sakıncalı görenler de çok haklı. Tek bir doğru yöntem ulaşmanın pek imkanı yok. Ancak olay anı görüntülerinin toplumda infial yaratmasından önce kamu gücünün harekete geçmediğini de gösterdi bu tartışmalar. Görüntüler sonrası jet hızıyla iddianame düzenlenip yargıda kabul edildi. Üzerinde durulması gereken asıl mesele bu bence. Kadını şiddetten korumakla yükümlü olan devlet, ancak toplumsal infial üzerine görevini hatırlıyor veya hızlanıyorsa asıl sorun burada demektir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ BU OLAYDA DA UYGULANMAMIŞ

Edinilen bilgilere göre Emine Bulut, öldürülmesinden kısa süre önce eski eşi Fedai Varan tarafından kendisine gönderilen ölüm tehdidi mesajlarını göstererek emniyet güçlerinden destek istemiş. Kamu görevlileri, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı şiddet yasasının öngördüğü kadın beyanı esas ilkesine sadık kalarak ilgili maddeleri uygulamadığı için katil eski koca, öldürme kastını gerçekleştirebilmiş. Önleyici ve koruyucu tedbir kararlarını yasanın öngördüğü biçimde hayata geçirmeyen kolluk ve yargı, cinayetten sonra bile değil cinayetin sosyal medya aracılığıyla görünür kılınmasından sonra hızla harekete geçti. Devlet koruma görevini yerine getirmediği için ölüyor, öldürülüyor kadınlar. Aynı zamanda İstanbul Sözleşmesi ve şiddet yasası hakkında yalan yanlış söylemlerle şiddetle mücadeleyi zaafa uğratanlar da bu suça ortak. Her infialde olduğu gibi linç ve hınç kültürüyle idam çılgınlıkları atanlar da kadına yönelik şiddetin kökeninde o linç kültürünün payını hesap etmeli.

ZİHNIYET DÖNÜŞÜMÜNDE SANATIN GÜCÜ

Bir de zihniyet dönüşümü meselesi var dillerden düşmeyen. Her infialde olduğu gibi eski koca Fedai Varan'ın çocuğunu görme bahanesiyle (mağdur babalar yalanını da açık eden biçimde) görüşmeye ikna ederek öldürdüğü Emine Bulut cinayetiyle de konuşulmaya başlandı zihniyet dönüşümü. Eğitimden cezalandırmaya, yasa ve sözleşmenin gerektiği biçimde uygulanmasından siyasi iradenin kararlı duruşuna kadar zihniyet dönüşümünü sağlayacak pek çok etken sıralanıyor, yorumlarda. Ancak bu çerçevede sanatın unutulması hayli büyük eksiklik... Örneğin

Toplumsal zihniyetin dönüşümünde sanatın rolünü gözden kaçırmak olmayacağı gibi sanatsal etkinliğe yönelik eleştiri ve ithamların bile bu zihniyet dönüşümüne, uzun vadede de olsa yapıcı katkısını görüyoruz.

eleştiriden öteye geçip topa tutanlarla, hakaretlerle geçen yıllar boyunca en çok konuşulan filmlerden birisiydi. Tüm karşı çıkışlar da hizmet etti aslında toplumsal dönüşüme. Sanat, toplumsal sorunların temelini görüp, geniş kitlelere gösterme becerisiyle zihniyet dönüşümünün itici gücü. Toplumsal zihniyetin dönüşümünde sanatın rolünü gözden kaçırmak olmayacağı gibi sanatsal etkinliğe yönelik eleştiri ve ithamların bile bu zihniyet dönüşümüne, uzun vadede de olsa yapıcı katkısını görüyoruz.

İstanbul Sözleşmesi de kadın hareketinin, üretilen feminist politikaların uzun yıllara dayanan mücadelelerin sonunda ama kuşkusuz Asiye Nasıl Kurtulur'un toplumsal zeminde kadın sorunlarını konuşulur kılan tartışma ortamının da katkısı önemliydi. Kuşkusuz birçok başka edebi eserle birlikte... Ama illa ki sanatçı öngörüsü ve estetik sunumla sanatın varlığıyla kısacası. Sözleşmeyi imzalayıp, yasayı yapacak toplumsal ve siyasal atmosferin oluşmasını sağlayan zihniyet dönüşümünde sanatın payı büyük. Kadın hakları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerleşik ve yaygın hale gelmesi ve şiddetle mücadele için bir nevi devrim sayabileceğimiz İstanbul sözleşmesini hazırlayan toplumsal ortam, günümüzde sözleşmeyi ve yasayı uygulayacak kamu gücü ve siyasi iradeyi bu yönde cesaretlendirecek şekilde bir zihniyet dönüşümüne yine muhtaç. İşte bu çerçevede sanatın, sanatçıların kadınların yanında yer aldığı eserle-

yazımın başlığına da ilham kaynağı olan Asiye Nasıl Kurtulur'u hatırlayalım. Kadim kadın hikayelerinden birisiydi, Asiye'nin hayatı. Kadının ikincilleştirilme araçlarından birisini toplumun gözüne sokmuştu, dramaturg, yazar, tiyatrocu Vasif Öngören, yazdığı oyunla. 1966-68 yıllarında yazdığı oyun tiyatrolarda sahnelenmeye başladığında toplumsal algının dönüşmesine hizmet etti. Tabii asıl yaygın etkisi, geniş kitlelere ulaşma şansına sahip sinemayla gösterdi. Atıf Yılmaz, oyunu 1986 yapımı filmiyle sinema salonlarına, ülkenin dört bir yanına aktardığında geniş kitleler durup bir düşünme fırsatı buldu. Karşı çıkanlar, ağır

riyle görmemiz, bu eserlerin geniş kitlelere ulaşması ihtiyaç duyulan zihniyet dönüşümüne inanılmaz katkı sunacaktır.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ YAŞATIR

Adeta karşı devrim hareketi gibi kabul edilebilir İstanbul Sözleşmesi'ne itirazlar. Giderek siyasi iradeyi etkileme gücü nedeniyle görmezden gelemeyeceğimiz bu cinsiyetçi ve ırkçı atak karşısında kadınlar olarak elbette çeşitli hamleler yapıyoruz. Örneğin pazar günü gerçekleştirdiğimiz #İstanbulSözleşmesiYaşatır başlıklı sosyal medya eylemi Türkiye gündeminin ilk sıralarına yükseldi. Bu eylem sayesinde İstanbul Sözleşmesi'nin içeriği ve önemine ilişkin, ön yargı ve ezberler bozuldu.

Bir önceki pazartesi için planladığımız eylemi, kayyım atama felaketi nedeniyle sonraki pazara ertelemiştik. İstanbul Sözleşmesi eyleminin gündemin rüzgarıyla savrulmasını önlemek için değildi, erteleme. Demokratik seçme ve seçilme haklarına topyekun saldırı mahiyetindeki hak-sızlıkları gündemde tutmaya katkı sunmak içindi. Kürtlerin seçme ve seçilme hakkına yönelik saldırı karşısında dayanışmaya kanalize etmeliydik enerjimizi. Beş gün ertelediğimizde ise kadına yönelik şiddetin gündeme damga vuruşuyla eş zamanlı hale geldi. Sözleşme ve yasanın öngördüğü önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının can kurtaran niteliği, Emine Bulut'un öldürülmesiyle bir kere daha idrak edildiği zamana rastladı eylem.

Mücadeleyle elde ettiğimiz kazanımları yine mücadeleyle elde tutma çabamız baki.

SİYASET, PARLAMENTO SORUMLULUĞUNU İDRAK ETMELİ

Siyasi partilerle görüşerek kadın gündeminin ülke gündemine etkisini veya otoriter siyaset yönteminin demokrasi gibi kadın kazanımlarına da darbe indiren yönünü görünür kılmak gerekiyor. Bu çerçevede İYİ Parti ile görüşmüş ve Feridun Bahşi'nin kadın karşıtı yasa önerisinin geri çekilmesine uzanan bir fikir birliğine ulaştık. Nitekim son dönemde kadın kazanımları doğrultusunda en sağlam ifadelerle konuşan siyasi aktör Meral Akşener. Sonra CHP Kadın Kolları ile görüşüldü ve randevu talebimizi kabul eden ilk parti yöneticisi Kemal Kılıçdaroğlu oldu. Saadet Partisi kadın kollarından randevu alınsa Temel Karamollaoğlu henüz görüşme talebimizi kabul etmedi. HDP, kadın çalışmaları konusunda en duyarlı ve bilinçli parti olduğu için zaten uyarılmaya ihtiyaçları olmadığı gibi sahada her an işbirliği halindeyiz, orada sorun yok. Fakat AKP ve MHP halen randevu taleplerimize cevap vermedi, beklemedeyiz.

Mücadeleyle elde ettiğimiz kazanımları yine mücadeleyle elde tutma çabamız baki.

Hidayet Şefkatli Tuksal: Kapitalist oluyor da Müslüman feminist neden olmasın?

Batı'da yıllardır Türkiye'de ise yeni yeni tartışılmakta olan İslami feminizmin nasıl bir şey olduğunu konuşabileceğimiz en doğru isimlerden biriydi Hidayet Şefkatli Tuksal. Kendisiyle feminizm, feminizmler, İstanbul Sözleşmesi, mütedeyyin bir camiada kadın hakları mücadelesi, aynı anda hem feminist hem de dindar olmanın zorlukları, mazbut bir hayat sürerek de kadın hakları mücadelesi verilip verilemeyeceğini, radikal feminizmin taleplerini konuştuk.

İSLAM ÖZKAN

Müslümanların tarihsel tecrübesinin kaçınılmaz olarak ataerkillikle mecz olduğunu söylemek durumundayız ancak bu, İslamın ataerkilliğe mahkûm olduğu anlamına gelmez.

“Feminizm yetmedi şimdi de Müslüman feministler çıktı başımıza” diyenleri duyar gibiyim. Ama öyle düşünmeyin. Bu sözü sol ve seküler bir yerden söylüyorsanız feminizme ilişkin yeni bir yorumu tanımak üzeresiniz demektir. Dindar bir refleksle söylüyorsanız kadın hakları mücadelesinin alt sınıflardan kadınlara nasıl bir özgüven kazandırdığını yeterince anlamamışsınız demektir. Hidayet Şefkatli Tuksal’la yaptığımız röportajda en azından Türkiye’de yaygın olan radikal feminizmden farklı, belki mütedeyyin kitlenin bile kabul edebileceği bir feminist yaklaşımın olabileceğini, mütedeyyin kadınların kadın hakları mücadelesindeki deneyimlerini öğreniyoruz. Ayrıca bu camianın kadın

mücadelesinden sınıf mücadelesine, insan haklarından mevcut siyasal sorunlara varana kadar meselelere hiç de homojen bir şekilde yaklaşmadıklarını da görmek mümkün.

İslam düşüncesine ilişkin çok farklı yaklaşımlar var ama en temel klişe, tarihsel olarak Müslüman düşüncenin ataerkil bir düşünce tarafından tutsak alındığını söylüyor. İslam düşüncesinin derinliklerine nüfuz etmeye çalışan bir ilahiyatçı olarak bu konudaki yaklaşımlarınızı öğrenmek isteriz doğrusu..

Bu soruya cevap verebilmek için biraz ataerkillikten bahsetmemiz lazım. Ataerkil dil ve zihniyetin hâkim olduğu her ortamda ataerkillik belirleyici bir güce sahip olur ve bu haliyle sanki doğal, meşru, ilahi, fitri bir sistem olarak norm haline gelir. Bu bağlamda Müslümanların tarihsel tecrübesinin kaçınılmaz olarak ataerkillikle mecz olduğunu söylemek durumundayız ancak bu, İslamın ataerkilliğe mahkûm olduğu anlamına gelmez.

‘HZ. PEYGAMBER’İN ÖNÜNDE OTURMA EYLEMİ YAPAN VE HAKKINI ELDE EDEN HAVLE, MÜSLÜMAN KADINLARIN İLHAM KAYNAĞIDIR’

İslam gerçekten de erkek egemen bir sistem içinde tanınmasına pek de alışık olmadığımız, miras gibi, çalışma ve mülk edinme hakkı gibi, boşanma gibi haklar vermiş kadınlara, ancak bugünkü standartlarla karşılaştırıldığında bu haklar biraz geride kalmış görünüyor.

Peki, madem İslami tecrübe ataerkillikle mecz olmuş bir tecrübe, kadınların bu tecrübedeki yeri nedir, nasıl konumlandılar?

Bu konuda iki yaygın söylem var: Biri İslam'ın kadınlara bütün haklarını verdiği, diğeri ise İslam'ın erkek egemen, baskıcı ve kadına çok geri bir noktadan bakan bir din olduğu şeklinde... Aslında iki söylemin de haklılık payları var, çünkü İslam gerçekten de erkek egemen bir sistem içinde tanınmasına pek de alışık olmadığımız, miras gibi, çalışma ve mülk edinme hakkı gibi, boşanma gibi haklar vermiş kadınlara, ancak bugünkü standartlarla karşılaştırıldığında bu haklar biraz geride kalmış görünüyor. Hz. Peygamber'in sağlığında kadınların sistem

içinde kendilerine bir mücadele alanı açtıklarını ve çeşitli kazanımlar elde ettiklerini görüyoruz. Bunu tek bir örnek üzerinden açıklayayım müsaade edersen. Havle örneği. Bir sorunu var, Hz. Peygambere geliyor ve çözüm bulmasını istiyor. Hz. Peygamber çözüm bulamıyor, böyle bir durumda mesela ne beklenir? Kadının dönüp gitmesi ve kaderine razı olarak çilesini doldurması... Ama Havle gitmiyor, Hz. Peygamber'le tartışıyor ve oturuyor, sorunu çözülene kadar da gitmeyeceğini belirtiyor. Oturma eylemi yapıyor yani bir türlü. Bunun üzerine 'Allah seninle kocası hakkında tartışan kadının sözünü işitti' diye başlayan Mücadele Suresi ayetleri nazil oluyor. Ve Havle'nin sorunu çözülüyor. Böyle pek çok örnek var. Onların cesareti ve çabaları bugün bile Müslüman kadınlara ilham vermeye devam ediyor.

'MODERN PRATİKLERİN ETKİSİ, ESKİ SÖYLEMLERİ SAVUNAN BAZI HOCALARIN ÇOK ÖTESİNDE'

Farklı kesimden dine mesafeli insanlar, İslami kaynakların geneline hâkim olan ataerkil karakterin bir takım çağdaş yaklaşım ve yorum-

larla izole edilemeyeceğini, İslam'ın ata-erkil bir toplumda doğduğunu, bunun dışındaki çabaların dini çağa uydurmaya ya da moderniteyle uyumlu hale getirilmesi yönünde zorlama bir çabadan başka bir şey olmadığını söylüyorlar. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bence burada mesele şu: Geldiğimiz şu aşamada modernizmden nasibini almayan kimse kalmadı. Kadınların ve erkeklerin yaşam pratikleri değişti. Dindar insanların İslami anlayışları da buna paralel olarak değişti aslında. Ancak, bazı cemaatlerdeki hocalar ya da bazı ilahiyatçılar eski söylemleri savunmaya devam ediyorlar. Bu söylemlerin kimi olumsuz etkileri olsa da, bence pratiğin getirdiği dönüşüm çok daha güçlü.

'KADIN HAKLARI MÜCADELESİNDEKİ EN BÜYÜK ENGEL, BAŞÖRTÜSÜNÜ YASAKLAYANLARDI'

İslami camiada kadın mücadelesinin önündeki engellere ilişkin neler söylemek istersiniz? Siz kadın hakları mücadelesinde gerek mütedeyyin camia içerisinde gerekse dışında ne gibi engellerle karşılaştınız?

Benim tezimi bitirip, bu konuları kamuya açık bir şekilde konuşmaya başladığım zamandan bu yana neredeyse 20 yıl geçti, bu süreçte dindar camianın engellerinden çok, başörtüsü yasakları yüzünden engellerle karşılaştım. Güya seküler, ilerici hükümetler döneminde bırakın üniversitede çalış-

//

Kadınların ve erkeklerin yaşam pratikleri değişti. Dindar insanların İslami anlayışları da buna paralel olarak değişti aslında.

mayı, kütüphaneye bile giremedim ve bu üç – beş gün değil, yıllarca sürdü. Dindar camiaya gelirse, orada beni anlayanlar destekleyenler olduğu gibi, çok aşırı gittiğimi düşünenler, görüşlerimi reddedenler de oldu. Tabii ki kimi zaman çok sert tepkiler aldım. Ancak bugün bakıyorum, genç nesil daha iyi bir durumda, kadınların sesleri, şikâyetleri, talepleri daha çok duyuluyor. Kadınlar belki çok keskin eylemlerle ve söylemlerle değil ama başka şekillerde bir mücadele yürütüyorlar. Yani o eski çileci, katlanan kadın profili yerine, çözüm bulma ve dönüştürme iradesine sahip bir kadın profili görüyorum ve bu beni mutlu ediyor.

Kadın hakları mücadelesi bağlamında genç Müslüman kadınların geleceğine ilişkin ümitvar mısınız?

Evet, ümitvarım.

‘KAPİTALİST MÜSLÜMAN OLUYOR DA FEMİNİST MÜSLÜMAN NEDEN OLMASIN?’

İslami kesimin bir kısmı İslami feminizm diye bir şey olamayacağını, hatta bir kadının feminist olarak Müslüman kalamayacağını belirtiyorlar. Ne dersiniz?

Katılmıyorum. Hz. Peygamber servet birikiminden ısrarla uzak durduğu halde, o kadar kapitalist Müslüman ‘Müslüman’ kalabiliyor da, feminist olunca mı Müslümanlık güme gidiyor? İslam’dan çıkmak isteyenler zaten çıkıyor ama İslam’ın içinde kalmak isteyenleri de kimse oradan kovamaz.

Feminizme İslam’da yer açabilmenin kaynakların tarihsel okumaya tabi tutulmasıyla mı mümkün olduğunu düşünüyorsunuz? Başka türlü nasıl bir uyum sağlanabilir?

Feminizme İslam’da yer açmaktan ziyade, feminist analizlerden, tartışmalardan öğrendiklerimizle İslami literatüre, kaynaklara, fetvalara bir daha bakmak ve oralardaki erkek kayırmacılığını teşhis etmek ve buna karşı tavır almaktan bahsedebiliriz.

Kadınlar belki çok keskin eylemlerle ve söylemlerle değil ama başka şekillerde bir mücadele yürütüyorlar.

‘TÜRKİYE’YE DAHA ÇOK RADİKAL FEMİNİSTLERİN DÜŞÜNCELERİ YANSIYOR’

Bildiğim kadarıyla feminizmin tek bir türü yok. Siz hangi tür feminizme kendinizi yakın hissediyorsunuz? Sizce Batılı feminizm Türkiye’ye olduğu gibi getirilebilir mi yoksa yerel koşullara uygun hale getirme ameliyesinden geçirmek mi gerekiyor?

Ben yaşam tarzı itibarıyla dindar muhafazakar bir insanım. Bu yüzden çok eski moda bir feminizm olan 1. dalga bana yetiyor. Ancak dünyada ve Türkiye’de 2.ve 3. dalgaların türlü versiyonlarını, analiz biçimlerini, tartışmalarını, taleplerini de yok sayamıyorum. En azından akademik olarak ilgiliyim bütün bu feminizmlerle. Zaten Batı’da yekpare bir feminizm yok, aksine bazı konularda birbirinin tam tersi görüşleri savunan gruplardan oluşan çok geniş bir yelpaze var. Bize de bu yelpazenin keskin kısımlarının görüşleri daha çok ulaşıyor. Şu anda Türkiye’de, daha çok radikal feministlerin söylemlerini duyuyoruz medyada. ‘Aileniz bat-sın!’ ‘Erkekler her gün şu kadar kadın öldürüyor!’ gibi... Ben mesela bu sloganları doğru bulmuyorum. Cinsiyetsiz ya da akışkan cinsel kimlikli queer bir toplum tahayyülünü de benimsemiyorum, yanlış buluyorum. Bu taleplerde hedonist bir savrulma tehlikesi görüyorum ve bunların “canım ne isterse yapma hakkım var, çünkü ancak böyle özgür olabilirim!” sığığında bir gençlik ideolojisi olduğunu düşünüyorum. Ama demokratik bir ortamda herkes kendisine iyi geleni savunabilir, deneyimleyebilir, başkalarına tavsiye edebilir; benim gibi birileri de yanlış bulup itiraz edebilir.

‘ANNE VE EŞ OLMAKTAN MEMNUN BİR KADINIM, RADİKAL FEMİNİSTLERİN KEYFİ İÇİN BU KONFORUMDAN VAZGEÇEMEM’

Feministlerin önemli bir bölümü mazbut bir hayatın kadın hakları mücadelesinin önündeki önemli kavramsal ve pratik engellerden

Batı'da yekpare bir feminizm yok, aksine bazı konularda birbirinin tam tersi görüşleri savunan gruplardan oluşan çok geniş bir yelpaze var. Bize de bu yelpazenin keskin kısımlarının görüşleri daha çok ulaşıyor.

biri olduğunu düşünüyor. Sizin düşünceniz?

Evet böyle bir eğilim var. Liberal teorinin kamusal alana ilişkin eşitlik taleplerini ev içine de taşıyan sosyalist kadınların etkisiyle, Aleksandra Kollontay, Emma Goldman gibi kadınların döneminden beri gelen bir 'kadınların kurtuluşu' söylemi var. Kadınların her alanda erkek tahakkümünden kurtarılmasını hedefleyen bir yaklaşım bu. Ama sadece erkek tahakkümünden değil, annelikten, ev kadınlığından, eş olmaktan ve aileden de kurtarılması hedefleniyor. Hatta artık şu geldiğimiz aşamada kadınların sabit bir cinsiyetten ve cinsel kimlikten kurtarılması da

üzerinde çok konuşulan bir konu. Bunlar bazı kadınlara çok heyecan verici, özgürleştirici, ideal bir hedef olarak görünüyor, nitekim bunları benimseyen arkadaşlarım var. Bu bakış açısına sahip olanlar, mazbutluğu patriyarkaya teslimiyet olarak kodluyorlar. Bu yüzden, geçmişte de, bugün de mazbut dindar kadınlar, patriyarkayla işbirliği yaptıkları, erkek tahakkümüne karşı mücadele vermedikleri, feminist mücadeleyi zorlaştırdıkları gibi bir suçlamayla karşılaşabiliyorlar. Buna kendi özelden cevap verecek olursam, anne ve eş olmaktan, aile kurmuş olmaktan memnun bir kadın olarak, radikal feministlerin keyfi için bu konforundan vazgeçmek istemiyorum. Ama bu, ne kendi ailemdeki sorunları hasır altı etmemi getiriyor, ne de erkek egemenliğine bağlı sorunları görmezden geliyorum. Bunlarla mücadele ediyorum, hatta zaman zaman radikal feminist arkadaşlarımla birlikte mücadele ediyoruz.

'SOSYALİST VE ÇEVRE DOSTU FEMİNİZM GİDEREK ARTIYOR'

Orta ve üst sınıftan kadınların birçoğunun haklarına kavuştuğu buna karşın hakları en fazla ihlal edilen kesimin alt sınıftan kadınlar olduğu düşünüldüğünde konunun sınıfsal boyutu, kadın mücadelesi

boyutunun önüne geçmiş olmuyor mu? O zaman mesele sınıfsal ise kadın hakları mücadelesinin sınıf mücadelesi içinde yerini alması gerekmez mi?

Evet, kadın hakları açısından aslında sınıf mücadelesinin öncelikli olduğunu düşünen ya da iki koldan mücadele yürütülmesi gerektiğini

savunanlar var. Sosyalist feministler hem kapitalizme, hem de patriyarka ve heteroseksizme karşı eş zamanlı bir mücadele yürütmeye çalışıyorlar. Son zamanlarda, hayvan hakları ve çevre mücadelesi de bunlara eklendi. Yani, sosyalist, vejeteryan/vegan, hayvan dostu, çevre dostu, queer feministlerin sayısı giderek artıyor.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN HEDEFİ KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN KÖKÜNÜ KAZIMAK

Gelelim İstanbul Sözleşmesi'ne... Sizin İstanbul Sözleşmesi hakkındaki düşüncelerinizi almak isteriz.

İstanbul Sözleşmesi, gerek kamusal alanda gerekse ev içinde kadınlara yönelik şiddet başta olmak üzere, ev içi şiddete uğrayan erkek ve çocukları da kapsayan bir şiddetle mücadele sözleşmesi. Bu sözleşme hazırlanırken, eşitlik, ayrımcılık yasağı dahil olmak üzere, uluslararası bağlayıcı metinlerin yer verdiği unsurların tümüne dikkat edilmiş ve İstanbul Sözleşmesi'nin kapsamına alınmış. Kadınlara yönelik şiddetin 'kökünün kazınması' hedef-

Geçmişte de, bugün de mazbut dindar kadınlar, patriyarkayla işbirliği yaptıkları, erkek tahakkümüne karşı mücadele vermedikleri, feminist mücadeleyi zorlaştırdıkları gibi bir suçlamayla karşılaşılabiliyorlar.

lenmiş. Tabii bu anlamda çok önemli bir sözleşme olduğunu düşünüyorum.

‘İSTANBUL SÖZLEŞMESİ’NDE EŞCİNSELLİĞİ TEŞVİK EDEN BİR HÜKÜM YOK’

İstanbul Sözleşmesi’ne ilişkin mütedeyyin camiada başlatılan aleyhte kampanyayı nasıl görüyorsunuz? Bazı dindarların iddia ettiği gibi sözleşme, eşcinselliği ve boşanmayı teşvik mi ediyor ya da aile kurumunu tahrip yönünde bir niyet mi taşıyor? Sizce bu karşı hamlenin amacı ne?

Sözleşmeye karşı dindar camiada kimi çevreler tarafından yöneltilen itirazlar, sözleşmenin kadını şiddetten koruyalım derken, pek çok değerli şeyi feda ettiği görüşüne dayanıyor. Yani aslında kadının şiddetten korunmasına karşı olduklarını söylemiyorlar ama korunmanın bu yöntemlerle yapılmasına karşı çıkıyorlar. Sözleşmede açıkça eşcinselliği ve boşanmayı teşvik eden bir hüküm yok ama ikisini de normal bir insani durum olarak kabul eden bir ifade dili var, bu bazı insanları rahatsız etti gördüğüm kadarıyla. Ayrıca toplumsal cinsiyet terimi var ve bu terimin geçtiği kimi cümlelerde kadına zarar veren, onu erkeğin astı gibi gösteren anlayış ve pratiklerin mutlaka ortadan kaldırılması vurgusu var ki, bu da erkekle kadın arasındaki hiyerarşinin Allah tarafından kurulduğuna inananlar tarafından pek kabul edilebilecek bir şey değil. Dolayısıyla onlar sözleşmeyi inançlarına ve değerlerine aykırı ifadeler taşıyan ve radikal dönüşüm hedefleri içeren zararlı bir metin olarak görmeye ve itiraz etmeye devam ediyorlar ancak ben hükümetin sözleşmeyle ilgili bir geri adım atacağını zannetmiyorum.

Söyledikleriniz dikkat çekici anekdotlarla dolu. Zaman ayırdığınız için çok teşekkür ediyoruz.

"Tekinsiz, sürükleyici bir fabl."
Margaret Atwood

Su Kürü

ROMAN

SOPHIE MACKINTOSH

Çeviri: Begüm Kovulmaz

Toksik erkekler hasarlı kadınlar

Su Kürü, kız kardeşlerdeki kadınsılığın anne tarafından nasıl ipotek altında tutulduğuna ve anneye ayrışamamış olmanın tam anlamıyla kadın olmayı nasıl engellediğine dair çarpıcı bir kurgu sunuyor. Kadınları hasarlı yapan şeylerin başında kendi içlerindeki toksik taraflar olduğunu da anlıyoruz. Bu toksikliği yaratanın ise iç dünyada hüküm süren eril ve dişil yanların inkârı sonucu doğan çatışma olduğunu ve bir uzlaşma sağlanamazsa da toksiklenmeye devam edileceğini...

TUĞÇE ISİYEL

Elda Abrevaya, Kadınlığın Uzun ve Dolambaçlı Yolu isimli harikulade kitabında şöyle bir soru atar ortaya; “Sonuçta hangi kadın, kendisini annede tutuklu kılan bağları ve sadakati özümlemeden, semptomlarından kurtulabilir ki?”

Anakaradan uzakta ıssız bir ada, otelden bozma bir ev içerisinde üç kız kardeş, Kral adını verdikleri bir baba ve kraldan çok kralcı olan anne... İçeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye fiziksel, ruhsal, zihinsel her türlü alışverişin kısıtlandığı kapalı sistem özellikli bir aile öyküsü... Bu adada Kral’dan başka hiçbir erkek olmadığı halde kız kardeşlerden en büyüğü olan Grace’in hamile olması ise “kutsal aile” kavramına daha en baştan bombayı düşürüyor. Ayrıca bu evin bir zamanlar anakaradan kaçan ve

toksik erkekler tarafından zarar gören hasarlı kadınların tedavi merkezi olduğunu da anlıyoruz. Su Kürü isimli roman işte böyle bir çerçeve içinde başlıyor.

Sophie Mackintosh tarafından yazılan Begüm Kovulmaz çevirisi ve Can Yayınları etiketiyle okuyucuyla buluşan Su Kürü, kız kardeşlerdeki kadınsılığın anne tarafından nasıl ipotek altında tutulduğuna ve anneye ayrışmamış olmanın tam anlamıyla kadın olmayı nasıl engellediğine dair çarpıcı bir kurgu sunuyor.

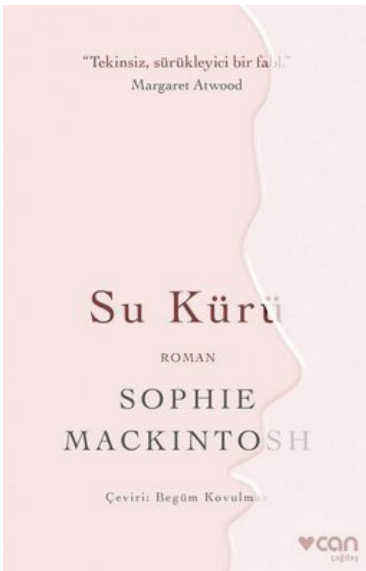
Romandaki anlatıcılar üç kız kardeş arasında paylaştırılıyor. Üç kız kardeşi okurken sanki ruhsallığın üç katmanı olan id, ego ve süperegonun seslerini duyuyoruz. Ve kadınlığın üç kritik döneminden geçerek eşlik ediyoruz romana; çocukluk, ergenlik, yetişkinlik...

Babaları olan Kral’ın ölümünden sonra anne ve kız kardeşlerin girdiği bir yas sürecini izlemeye başlıyoruz;

“Yas tutmak bizim için yeni olduğundan annemiz panikliyor. Bu bilinmeyen kriz için uygulayabileceğimiz bir terapi yok. Fakat annemiz hayatı boyunca kırılan şeyleri hevesle onaran, becerikli bir kadın.”

Anne, babanın sert kurallarını kısacası yasadını uyguluyor; ancak yasayı işaret ederek değil, “yasa benim” diyerek. Bu sayede hiçbir bireysel farklılığa, spontanlığa ve kızların büyümesine izin verilmiyor.

Yas tutma sürecinin ilk adımı üzerlerinde annelerinin el yazısı bulunan hatırlatma notlarından oluşuyor;

“Artık sevgi yok” yazıyor kağıt parçalarında. “Yalnız kız kardeşlerinizi sevin, bir de annenizi!”

Yas tutma terapileri sadece bu notlarla sınırlı kalmıyor elbette. Havuzun içinde boğulmanın eşiğine gelene kadar nefes tutmalar, terden bilinçlerini kaybedecek kadar saunada kalmalar, kusmalar, içi su dolu küvette geçirilen uzun saatler, bardak bardak içilen sular... Havuz, küvet, kova gibi sınırları belli alanlarda yapılan terapiler ve buna karşın sınırları pek de belli olmayan denize açılan bir baba imgesi.

Su, romanda önemli bir leitmotifi oluşturuyor. Dışarıdan herhangi bir eril ihtimale maruz kaldıklarında ya da kendi içlerindeki erillikle temas kurduklarında ana rahmini simgeleyen su terapileri derhal uygulanmaya başlıyor, böylelikle eril toksik maddelerden su terapileri yoluyla arınmaya çalışıyorlar, bir nevi öze dönüş ya da vaftiz seremonisine gönderme yapılıyor. Her şey suyla başladı ve her şey suyla son bulur mesajını alıyoruz.

Anne, babanın sert kurallarını kısacası yasadını uyguluyor; ancak yasayı işaret ederek değil, “yasa benim” diyerek. Bu sayede hiçbir bireysel farklılığa, spontanlığa ve kızların büyümesine izin verilmiyor. Çünkü büyüebilmek için başkaldırmak gereklidir. Roman boyunca konserveyle beslenen kız

kardeşler, adeta yaşamlarını da bir konserve içerisinde devam ettirmeye çalışıyorlar. Hava aldıklarında hızla bozulacaklarmış gibi... Ada, kız kardeşlerin kundağına dönüşmüş bir halde onların ruhsal ve fiziksel bağışıklıklarının güçlenmesine sürekli engel teşkil ediyor. Bu izolasyon ve engellenmişlikle kızların babalarının ölümü ardından tutmaya çalıştıkları yas, ilerlemeci değil epey gerilemeci bir biçimde yaşanıyor. Hatta kız kardeşler o kayıpta sabitleniyor ve artık onlar için yaşama güven duyabilmek imkansız bir hale geliyor. Kızların korkuyla beliren gelecek telaşları içinde kadınsılığın izlerini bulmaya çalışıyoruz.

Bir gün çıkan bir fırtına sonrasında adaya bilmedikleri erkekler geliyor, işte o zaman şenlik başlıyor. Şenlik dediysem eğlenceli olduğu sanılmasın olabildiğince tekinsiz bir şenlik bu. Böylelikle kadınsılığın anne kuvvetiyle reddildiği bir ortamda kadınsı arzu artık inkâr ve kontrol edilebilirliğin dışında kalıyor.

Sigmund Freud, Totem ve Tabu'da antropolojik bir bakış açısı sunarak "yabani" denen insanın toplumsallaşması ve ilk toplumsal yasanın oluşturulması üzerinde durur. Onun kurgulamasında başlangıçta ilkel sürü vardır. Bu ilkel topluluğun mutlak hakimi olan baba sürüdeki bütün kadınlara sahiptir. Kendisi dışındaki bütün erkekleri sürünün dışına iter ya da öldürür. Sürüden kovulan erkek kardeşler onun zorbaca hakimiyetine son vermek üzere birleşerek babayı öldürür ve bir şölende hep beraber onu yerler. Daha sonra kadınları ve iktidarı paylaşırlar. Bu yamyamca eylem üzerinde topluluğun yasa-sı şekillenir ve iktidarın paylaşımı bu yasaya

Sigmund Freud, Totem ve Tabu'da antropolojik bir bakış açısı sunarak "yabani" denen insanın toplumsallaşması ve ilk toplumsal yasanın oluşturulması üzerinde durur. Onun kurgulamasında başlangıçta ilkel sürü vardır.

“Erkeklerle maruz kaldığın süreyi kısıtla veya sana zarar vermek istemeyen bir erkek bul.

göre yapılır. Topluluk bu olayı ve yasayı hatırlatan bir toteme sahip olur. Simgeleştirmede önemli bir adımdır bu. Totem ve onunla özdeşleşen hayvanı öldürmek yasaktır. Totem babayı ve babayı öldürme yasağını temsil eder. İlk yasa budur. İkinci yasa ise topluluğun dışından evlenme yasasıdır ve ensesti yasaklar. Her iki yasa da kaynağını bir tabudan yani bir yasaktan alır. Totem tabudur, aynı klanın kadınları tabudur.

Su Kürü romanında da kadınların ruhsallığı açısından toksik madde olarak nitelendirilen erkekler adeta fobik birer nesneyi temsil edip bir tabuya dönüşüyorlar;

“Erkeklerle maruz kaldığın süreyi kısıtla veya sana zarar vermek istemeyen bir erkek bul. Hasarlı bir kadının bir diğerine söylediği bu sözcüklere kulak misafiri olmuşum, kendi aralarında telaşla, mırıldanarak konuşuyorlardı. Söylediklerini duymadığımı sanıyorlardı. En tehlikeliler, sana zarar vermek istediklerini bile bilmeyenlerdir. Aşk için korkudan sinmeni ve bunu duygusallık sanmanı isterler. Kadınlardan en çok nefret edenler onlardır.”

Elda Abrevaya, Kadınlığın Uzun ve Dolambaçlı Yolu isimli harikulade kitabında şöyle bir soru atar ortaya; “Sonuçta hangi kadın, kendisini annede tutuklu kılan bağları ve sadakati özümlemeden, semptomlarından kurtulabilir ki?”

“Düğümün çözülebilmesi için kadının kendisini anneye zincirleyen bağa dair çatışmaları katetmesi zorunludur, bunsuz özgürleşmesi olanaksızdır. Anneye sırtını çevirerek, dolayısıyla babayla erkeksi bir özdeşleşmeye girerek kadın olunamaz, kadın kimliği oluşturulmaz. Anneyle olan çatışmalar karşısında, babanın aşkının limanına sığınmak bir çıkış olabilir ama kadınsılıktan uzaklaştıran bir çıkıştır bu. Kadın olmanın bedeli, anneyle olan ilişkiden geçmektir.”

Kız çocuğunun annesine dair bir borcu vardır. Annenin çocuğa hayat vermesinin ötesinde, bu borç kadın olmak, anneyle hemcins olmaktan geçer. Bu da kaçınılmaz olarak kızını annenin kaderine bağlar. Kız annenin

geçmişindeki travmatik olaylardan, acılarından payını alır. Bu anlamda kızın kaderi, annesinden kendisine iletilen düğümleri çözmek, ondan ayrışarak kendi kadınlık hikayesini yazmaktır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde annenin ortadan kaybolmasıyla kız kardeşler kendi içlerindeki dişil tarafla tam anlamıyla temas kurup ruhsallıklarında annesel bir katman yaratmaya başlıyorlar. Ve bunu yaparken evlerinden ayrılıp ormanın derinliklerine doğru gidiyorlar. İşte o zaman kendi kadınlıklarına doğru da ilerleyebildiklerini görüyoruz. Romanın son cümlesi bu bağlamda epey anlamlı; “Yeterince uzağa yürürsek kendi dünyamıza da ulaşacağız.”

Kız kardeşlerin iç dünyaları kuşkusuz birbirlerinden epeyce beslendikleri ancak birbirlerini kendilerine zincirlemedikleri bir ruhsal alan vaat ediyor. Bu ruhsal alan içlerindeki eril ve dişil konumları fark edip onlarla barışık olabilmeye becerisiyle inşa ediliyor. Bu sayede kadınları hasarlı yapan şeylerin başında kendi içlerindeki toksik taraflar olduğunu da anlıyoruz. Bu toksikliği yaratanın ise iç dünyada hüküm süren eril ve dişil yanların inkârı sonucu doğan çatışma olduğunu ve bir uzlaşma sağlanamazsa da toksiklenmeye devam edileceğini...

Kitabı okurken zihnim sık sık Yorgos Lanthimos’un yönetmenliğini yaptığı Köpek Dişi filmine gitti. O filmde de izole bir yerde dışarıya kapalı olarak yaşayan aile bireyleriyle dışarıyla bağlantı kuran tek kişi olan babayı izlerken deliliğin aile sistemi içerisinde usul usul nasıl üretildiğini izliyoruz. Bu filmde de tıpkı Su Kürü’nde olduğu gibi kendi krallığını ilan eden bir baba ve onun dayattığı yasa sonucunda dışarısının bu denli tehlikeli olduğuna inanmanın bireylerde nasıl bir ruhsal bölünmeye yol açabileceğini görüyoruz. Kitabın ve filmin ortak özelliklerinden birisi de kastrasyon meselesi. Su Kürü’nde su terapileri arzuya, büyümeye dair bir kastrasyon aracı olurken, Köpek Dişi filminde simgeleştirme süreçlerinin sekteye uğramasıyla ablanın köpek dişini kırarak yetişkin olmaya

Kaynakça

- Su Kürü, Sophie Mackintosh, Çev: Begüm Kovulmaz, Can Yayınları
- Kadınlığın Uzun ve Dolambaçlı Yolu, Elda Abrevaya, Bağlam Yayınları
- Sinema ve Psikanaliz, Der: Özden Terbaş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

1926'dan 2005'e dek hukukta tecavüzden ne anlaşıldığı üzerine

Irza geçmek kanun metninde tam olarak tanımlanmamış fakat ırz kelimesinden yola çıkarak ve hukukun korumak istediği menfaat de göz önünde bulundurularak, hukuk öğretisinde ve içtihatlarda "ırza geçme" bolca tanımlanmaktaydı. Bu tanımlar, en ince ayrıntılara kadar tariflendirilmekte ve aslında hukukun uygulayıcısının "kadın"a bakış açısını saklama gereği bile duymamaktaydı.

GÜZİDE ÖJENİ ÇOBAN

8 Mart yaklaşırken 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki tecavüz suçu düzenlemesini hatırlatmak, 1926'dan 2005'e kadar Türkiye'de yaşayan kadınların nasıl bir ayrımcılıkla mücadele ettiklerini görmemizi sağlayacak değerlendirmeye alınır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu (1) İtalyan Ceza Kanunu'ndan iktibas edilmiştir. Fakat cinsel özgürlüğe yönelik suçlar, aynen iktisap edilmemiştir. Bu doğaldır. Hukuk toplumun, kültürün ürünü olarak ortaya çıkar. Liberal hukuk devleti iddiasında hukuk; apayrı, bağımsız ve objektif bir kurummuşçasına kabul edilmiş olsa da bu doğru değildir. Hukuk cinsiyetlendirilmiş bir kurumdur, tüm diğer kurumlar gibi. Bunun en önemli örneklerinden bir tanesi de ikinci dalga feminist mücadeleyi düşünmediğimizde karşımıza çıkan eril ceza yasalarıdır. Demokratik Avrupa ülkelerinde de toplumsal cin-

siyete yönelik ayrımcı, eril tahakkümü güçlendiren ve erkeklği yeniden üreten yasalar yakın zamanlara dek bulunmaktaydı. (2) Bilindiği gibi hâlâ bu ayrımcılıkla mücadele devam ediyor. 8 Mart yaklaşırken 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki tecavüz suçu düzenlemesini hatırlatmak, 1926'dan 2005'e kadar Türkiye'de yaşayan kadınların nasıl bir ayrımcılıkla mücadele ettiklerini görmemizi sağlayacak.

765 sayılı kanunun 416'ncı maddesinde yetişkinlere yönelik "tecavüz suçu" yer almaktaydı. Madde kanunun, genel adap ve aile düzenine karşı suçlar kısmında düzenlenmişti. Kanunun düzenlenme yeri hukukun o suçu düzenlemekle korumak istediği menfaati gösterir. Hukuk ırza geçme suçunu düzenlerken suç mağdurunu değil genel adabı ve aile düzenini korumayı amaçlamaktaydı. Zaten tecavüz yerine, tercih edilen "ırza geçme" ifadesi de hukukun eril tavrının bir göstergesiydi. "Irz" kavramı "Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti" (TDK) (3) şeklinde bir anlama sahip olup içeriğindeki "iffet" kelimesi ise "cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık anlamına" gelmektedir.

"Namus, iffet" gibi anlamlara gelen ve cinselliği kişisel bir zeminden çıkarıp ahlaki bir zemine koyan "ırz" kavramı, aynı zamanda kadın üzerinden tanımlanıp erkeğe ait olan bir değerdi. Bu halde kabul edilmiş

olan kadın, kendi bedeni hakkında kendi kararlarını alamaz çünkü zaten onun bedeni kendisine değil, babasına, kocasına veya erkek kardeşlerine aittir. Birinin ırzına geçilmiş olması başka bir erkeğe ait olanın ele geçirilmesi olarak düşünülmüş ve dolayısıyla en “temel tahakkümünden” mahrum bırakılmak istenmemiş hiç bir erkek.

Irza geçmek kanun metninde tam olarak tanımlanmamış fakat ırz kelimesinden yola çıkarak ve hukukun korumak istediği menfaat de göz önünde bulundurularak, hukuk öğretisinde ve içtihatlarda “ırza geçme” bolca tanımlanmaktaydı. Bu tanımlar, en ince ayrıntılara kadar tariflendirilmekte ve aslında hukukun uygulayıcısının “kadın” a bakış açısını saklama gereği bile duymamaktaydı.(4) “Irza geçme” genel olarak erkek cinsel organının (penis) kadın cinsel organı (vajina) na ithali şeklinde tanımlanmaktaydı. Cinsel ilişki ile ırza geçmeyi ayırt edecek zor kullanma, tehdit veya cebir unsurları bulunmalıydı. Bu unsurlar yoksa eğer bu ilişki cinsel ilişki olarak kabul edilmekteydi. Yani kadın bu ilişkiye rıza göstermiş olmalıydı. Sanki kadın ve erkek eşit konum ve koşuldemişçasına kadının cinsel ilişkiyi isteyip istemediğine erkek bakışıyla karar verilmekteydi. (MacKinnon, 1989;202) Kadının cinsel ilişkiden ne anladığı, neyi arzuladığı ve ne hissettiğinin önemi yoktu. Neticede hukuk duygularla ilgilenemezdi çünkü objektif ve herkese eşit mesafeye, adil olmayı hedeflemekteydi. Bu haliyle hiç de objektif olmadığını objektiflik iddiasının böyle eşitsiz koşullarda bir taraflılık göstergesi olduğunu söylemek hiç de zor değil. Hukuk objektiflik iddiasıyla, kişinin haklarının korunmasını ve kişinin kendisini güvende hissetmesini sağlamaya yaramaktaydı. Gerçi “Irza geçme” maddesi hem düzenleme yeri hem de şekli açısından, objektiflik iddiasında zaten baştan itibaren olamazdı. Hukukun objektifliği ve herkese eşit mesafede oluşu, hukukun öznesi, tüm hakların ve iktidarın sahibi, erkeğin erkeklik pratiklerini korumasına ve devam ettirmesine yaramaktaydı.

Bu suç yalnızca penisle işlenebiliyordu. Fail yalnızca erkekti. Elbetteki erkeklerin bu suçu kadınlardan daha fazla işlediği ortada. Fakat burada failin erkek olarak belirlenmiş olmasının altında cinselliğin tümüyle erkeğin tekelinde oluşu yatmaktaydı. Şöyle ki ırz her ne kadar erkeğe ait bir değer olsa da kadın üzerinden tanımlanmaktaydı dolayısıyla bir kadın suçun diğer unsurlarını gerçekleştirmiş olup, cinsel ilişki istese

Kanunların kağıt üzerinde içerdiği değişimin siyasi veya toplumsal bir altyapısı bulunmadığında hukukta gerçek bir değişimden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

de maddi imkansızlıktan -yani penis yokluğundan- ırza geçemiyor olsa olsa kendi ırzına geçilmesini zorluyor kabul edilmiştir.

Bugüne gelirken, 5237 sayılı TCK'de (5) cinsel özgürlüğe yönelik suçlar kanunun kişilere karşı suçlar kısmında düzenlenmiş olumlu kabul edilebilecek değişimler içermekte. Devamında 6545 sayılı kanunla (2014) cinsel özgürlüğe yönelen suçlarda daha çok cezaların artırılmasına yönelik birtakım değişikliklere gidildiği görülmekte. Fakat buna rağmen hâlâ kadın bakış açısının kanuna yansıdığını görememekteyiz. Üstelik kadınları korumaya ve güçlendirmeye yönelik İstanbul Sözleşmesi'yle (2011) (6) gelen 6284 sayılı kanun (2012) (7) yıllardır ihmal edilmekte. Kanunların kağıt üzerinde içerdiği değişimin siyasi veya toplumsal bir altyapısı bulunmadığında hukukta gerçek bir değişimden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Neticede kanun uygulayıcıları da bu eril egemenlik içine doğarlar ve hukukun şekillenmesinde son derece önemli rolleri bulunur. Bu sebeple kadının, kadın olmasından dolayı yaşadığı ayrımcılık ve her türlü şiddet, kadının bedeni ve cinselliği üzerine inşa edilip, her yeri kuşatmış olan eril tahakkümün yıkılmasıyla ortadan kalkacaktır.

(Bu yazı 765 sayılı Türk Ceza Kanunu cinsel suçlara yönelik düzenlemesini yalnızca kısaca hatırlatmak amacıyla yazılmıştır. Akademik bir analiz değildir. Bu sebeple de akademik atıf kuralları gözetilmemiştir.)

(1) Yayımladığı Resmi Gazete Tarih: 13/03/1926.

(2) Ülkelerin cinsel suçları genel ahlak ya da topluma değil de kişiye karşı işlendiğini keşfetme tarihleri; Fransız Ceza Kanunu 1994 değişikliği, Alman Ceza Kanunu 1973 değişikliği, Portekiz Ceza Kanunu 1995 değişikliği, Polonya 1997 değişikliği. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Dr. Fahri Gökçen Taner, Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar, Seçkin Yayıncılık, 2017, İstanbul. s.50-60.

(3) <http://tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 03.03.2020. saat: 15.00

(4) Yargıtay CGK, 04.06.1990, 101/106 Sayılı Kararında ; “... İki kişi arasında bir cima fiilidir. Aktif failin cinsel organını diğerinin vücuduna normal veya anormal bir şekilde menisini boşaltacak şekilde kısmen veya tamamen ithal etmesi veya tamamen ithal etmesi, sokmasıdır.”

(5) 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

(6) Türkiye bu sözleşmeyi onaylayan ilk ülke olmuştur.

(7) Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.

Kaynakça

Catharine A. MacKinnon, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru. Çev.

Türkan Yöney, Sabir Yücesoy, Metis Yayınevi, 2015.

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<http://tdk.gov.tr>

Dr. Fahri Gökçen Taner, Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar, Seçkin Yayıncılık, 2017, İstanbul.

Dayanışma ekonomileri ve kadınların özgürleşmeleri

Kadınların örgütlenebilmeleri ve kendilerine dayatılanlara dur diyebilmeleri için öncelikle ekonomik özgürlüklerinin olması ve dolayısıyla özgürleşmeleri gerekir. Kadın sorunlarının kalıcı çözümünde bu çok önemli bir faktördür. Kapitalizmin dayatmalarına karşı son yıllarda gelişen halk ekonomileri-dayanışma ekonomileri kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarında çok etkili oluyor.

GÖKNUR YUMUŞAK

O çiçekleri hangi emekçi kadınlar üretiyor hiç düşündük mü? Tarım işçiliğinin en riskli alanıdır seralar.

Yıllar hızla geçiyor. Yine bir 8 Mart haftasındayız. Kadınlar salonlarda ve alanlarda çeşitli etkinliklerde buluşacaklar. Kadın emeğinin görünür olması için ortaya çıkan 8 Mart günümüzde kapitalizmin etkisiyle metalaştı. Kadın emeği görünür değil; artık tüketim çılgınlığı öne çıkıyor. 8 Martlarda bize çiçek verir erkekler. O çiçekleri hangi emekçi kadınlar üretiyor hiç düşündük mü?

Tarım işçiliğinin en riskli alanıdır seralar. Çoğunlukla kadın işçilerin çalıştığı seralarda çok fazla tarım zehri kullanıldığı için kansere yakalanma riski yüksektir. Evlerinin bahçesindeki seralarda sigortasız günde 12 saat çalışırlar kadın tarım işçileri. Sadece evin erkekleri sigorta yapılıır. Tarımda ve daha bir çok iş kolunda sigortasız kötü koşullarda çalışan milyonlarca emekçi kadın hak ettikleri gibi yaşamadıklarının farkında bile değiller...

Türkiye’de yine küçük bir kesim kadın “Bizde varız” diyecekler 8 Mart’ta alanlarda. Nüfusa oranladığımızda bu sayı yok denecek kadar az. Türkiye’de kadın hareketi toplumsallaşamadı. Ancak her şeye rağmen feminist hareketten doğru kadın hakları konusunda kazanımlar çok oldu. Kadın hareketinin toplumsallaşamamasının bir çok nedeni var. En önemlisi genel anlamda örgütlenme sorunu. (Kadınlara dokunulamaması.) Kadınların çok büyük bir kesiminin ekonomik özgürlüğünün olmaması ve özgürleşememeleri. Diğer önemli bir neden ise sistemin kadınlar üzerindeki baskısıdır. Peki biz bu koşullarda ne yapabiliriz? Bu soru çok önemli. Yaşam döngüsü içerisinde her insanın bir işlevi vardır. Bunu herkes kendisi haklarla düşünerek (doğa hakkı, insan hakkı, kadın hakkı, çocuk hakkı vs.) bulabilir.

Kapitalizmin çok uluslu şirketlerinin politikalarıyla kırsal kesimde yaşayan nüfus tüm dünyada çok azaldı. Örneğin Türkiye’de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre köylerin nüfusu yüzde 7.2 oldu. Bu oran neredeyse kır nüfusunun bittiğini gösteriyor. Kentlerin-şehirlere nüfusu ise yüzde 92.8 oldu. Yani o politikalar Türkiye’de de başarıya ulaşmış. Bu politikaların amacı yığınları kentlere göç ettirerek her alanda iyi bir alıcı kitlesi oluşturmaktır. Bu yığınlar kentlerde bir çok

sosyal ve ekonomik sorunlar yaşıyorlar. İşsizlik açlık ve yoksulluk en büyük sorun. Oysa köylerinde kalabilselerdi yaşam koşulları daha iyi olacaktı. İklim krizi de olmayacaktı bence. Bu işsiz kesim içinde kadınların oranı çok daha fazla. Türkiye İstatistik Kurumu 1918 verilerine göre istihdam oranı erkeklerde yüzde 65.6, kadınlarda yüzde 28.9.

Dolayısıyla milyonlarca kadın üretime katılamıyor, açlık ve yoksullukla mücadele ediyor. Ekonomik özgürlükleri olmadığı için özgürleşemiyorlar. Bu kadınlar şiddette görseler, öldürülme riskleri de olsa, ya da sadece mutsuz oldukları için bile olsa boşanamıyorlar.

Milyonlarca kadın aç ya da yoksul yaşıyor Türkiye'de. Evlerinden çıkmadıkları için sosyalleşemiyorlar. Taciz tecavüz ve her türlü şiddete maruz kalıyorlar. Dolayısıyla bu kadınlar başta depresyon olmak üzere birçok ruhsal hastalığa yakalanıyorlar. Türkiye'de depresyon hastası kadınlar yüzde 65-70 erkekler yüzde 30-35 oranında. Açlık ve yoksulluktan en çok kadınlar etkileniyor. Çünkü onlar mutlaka yemek yapmak zorundalar, toplum her koşulda onlara aileyi doyurmayı dayatıyor. Kadınların örgütlenebilmeleri ve kendilerine dayatılanlara dur diyebilmeleri için öncelikle ekonomik özgürlüklerinin

olması ve dolayısıyla özgürleşmeleri gerekir. Kadın sorunlarının kalıcı çözümünde bu çok önemli bir faktördür. Kapitalizmin dayatmalarına karşı son yıllarda gelişen halk ekonomileri-dayanışma ekonomileri kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarında çok etkili oluyor.

24-25 Şubat tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir “Halk Çalıştayı” düzenlendi. Projenin adı “Bacılar”dı. British Academy ve Newton Fonu tarafından finansa edilen çalıştayda, düzenleyiciler Dr. Ferda Dönmez Atbaşı (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Anabilim Dalı Başkanı), Dr. Irene Sotiropoulou Hull Üniversitesi) ve Türkiye’nin farklı bölgelerinden gelen özellikle kadın katılımcılar “halk ekonomisi nedir, halkın ekonomisine dair bilgi nasıl üretilir ve yeni nesillere nasıl aktarılır konularında tartıştılar. Ben de katılımcıların tespit edilmesi ve iletişim konusunda düzenleyicilerle dayanışma içerisinde oldum. Çalıştayın amacı iktisat bölümleri dışında ve bir çok durumda akademi dışında bulunan ekonomik bilgileri, üreten paylaşılan ve bu konu üzerinde düşünen herkese yer ve zaman sağlamak olarak ifade edildi. Araştırma ekibi bir yanda ekonomik teoriler ve modeller ile diğer yanda gerçek ekonomik uygulamalar arasında dikkate değer farklılıklar olduğunu düşünerek yola çıkmışlar.

Tüm insan topluluklarının bildiği, geçmişte ürettiği ve şimdi üretmeye devam ettiği ,ancak “bilgi” olduğu tanınmayan bu ekonomik bilgilerin bilgi olarak tanınması ve aktarılabilmesi çalıştayın diğer amacı olarak öne çıkmış.

Düzenleyiciler Dr. Sotiropoulou ve Ferda Dönmez Atbaşı: “Bunun için biz bu yaklaşıma farklı adlar veriyoruz: Halk ekonomisi, Grassroots economics, veya (iktisadı okuyan) Bacılar. Bacıyan-1 Rum geleneği ve Anadolu’da yaşamış kadınların emek ve örgütlenmelerine saygı göstermek amacıyla çalışmamıza böyle bir isim verdik. Biz, kadınların iktisada dair tecrübeleri ve düşüncelerinin çok önemli olduğu , iklim krizi koşullarında ve her türlü adaletsizliğin her ortamda yaşandığı

Türkiye’de mevcut iktidar; kadınları eve hapsederek çalışma hayatına girmelerini ve üretime katılarak ekonomik özgürlüklerini kazanmaları konusunda sorumluluğunu tam olarak yerine getirmiyor.

iktidar; kadınları eve hapsederek çalışma hayatına girmelerini ve üretime katılarak ekonomik özgürlüklerini kazanmaları konusunda sorumluluğunu tam olarak yerine getirmiyor. Bunda kapitalizmde çok etkisi var. Bu yüzden yerel yönetimlere çok iş düşüyor. Sistemin kadınlara sağlamadığı olanakları onlar sağlayabilir ve kadınlarla dayanışma içerisinde olabilirler. Zaten sosyal belediyeçilik de bunu gerektiriyor. Örneğin kadınlar Seferihisar Belediyesi’yle dayanışma içerisinde 6 Nisan 2010 yılında ortaklarının tamamı kadın olan 60 ortaklı Seferihisar Hıdırlık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi’ni kurdular. Çok başarılı bir kooperatif. Belediye üretim ve pazarlama aşamalarında vb. bütün kooperatiflerle her zaman dayanışma içerisinde oluyor. Ben bu kooperatifle ilgili 2019 Karaburun Bilim Kongresi’nde bildiri sundum. Kadınlarla yüz yüze yaptığım görüşmelerin sonucunda hepsinin sosyalleştiğini ekonomik özgürlüklerini kazandıkları için özgürleştiklerini ve çok mutlu olduklarını gördüm.

Şimdi ise Seferihisar modeli (Tüm dünyada köylülük ve çiftçilik bitirilmişken “Başka bir köylülük ve çiftçilik, başka bir yaşam mümkün,” diyerek yola çıkıp tarım konusunda devrim niteliğinde yapılan çalışmalar.) İzmir ölçeğine uygulanıyor. Büyükşehir Belediyesi kenar semtlerde yaşayan dezavantajlı kadınları üretime katmak için çalışmalar yapıyor. O bölgelerde semt evlerinde kadınlar kooperatif çatısı altında örgütlenerek

bir çağda, toplumun bilgisini dikkate almayan ve kâr peşinde koşan “ekonomik adam”ın modellerinin faydalı olmadığını düşünüyoruz. Kolektif, doğaya ve adalete uygun bir iktisada olan ihtiyacımız her zamankinden daha yakıcı bir şekilde kendini hissettirmektedir” dediler. Türkiye’nin her bölgesinden toplam 43 kişinin katıldığı çalıştay çok verimli geçti.

Dayanışma ekonomilerinde (özellikle ortaklarının tamamı kadın olan tarımsal kalkınma kooperatifleri ve tüketim kooperatifleri) yer alan kişiler arasında dayanışma ve güç birliğine dair çok güzel ilişkiler gerçekleşti. Türkiye’de mevcut

İzmir'i İzmir'de açlık ve yoksulluk sınırında yaşayan kadınlar doyurmaya başlıyorlar, köylülük yeniden canlanmaya başlıyor.

dayanışma içerisinde birlikte üretiyorlar. İzmir'de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde üretilen ürünler işlenerek ya da doğrudan kadınlar tarafından tüketici pazarlarında satılıyor. Bunlardan biriside Kadifekale'de kurulan Pagos üretici pazarı. 24 kooperatif katılıyor, yüzlerce kadın satış standı açıyor pazarda. Bu kadınlara belediye tezgah açmadan önce hijyen vb. gibi eğitimler veriyor. İzmir'in her semtinden pazara ulaşım sağlıyor belediye.

Bu yüzden kadınların pazarlama sorunları hiç yok. Kimisi 50 yaşında hayatında ilk kez para kazanıyor (Evde yaptığı börekleri ve dolmaları satıyor). Sigortalarını yaptırarak primlerini ödeyebiliyorlar.

Böylece kadınlar üretime katılarak ekonomik özgürlüklerini kazanıyorlar. Özgürleşiyorlar. Bu arada tüketiciler sağlıklı ürünlere erişiyorlar ve araçlar ortadan kalkıyor. Kapitalizmin çok uluslu şirketlerinin market zincirlerine dur deniliyor. İzmir'i İzmir'de açlık ve yoksulluk sınırında yaşayan kadınlar doyurmaya başlıyorlar, köylülük yeniden canlanmaya başlıyor. Kapitalizmin çok uluslu şirketlerinin dayatmalarına karşı tüm dünyada kadınlar işsizlik sorununu dayanışma ekonomilerinde örgütlenerek güçlerini birleştirip üretime katılarak çözmeye başladılar. Halk ekonomisi çalıştayının 2. gününde akşam İreni hoca ve Neptün Soyer'in Ankara Mülkiyeliler Derneği'ndeki panelde kendi ülkelerindeki (Türkiye ve Yunanistan) dayanışma ekonomilerini karşılaştırdılar. Panelde kapitalizmin etkisiyle Yunanistan ve Türkiye'deki kadınların üretime katılma konusunda aynı sorunları yaşadıklarını gördük. Başka kentlerde de İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin dayanışmasıyla kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmaları için kooperatif ve üretici pazarları kurma çalışmaları başladı. İstanbul'u ele alırsak, iyi bir örgütlenme ve üretici tüketici ağının kurulmasıyla milyonlarca kadın gıda sektöründe kooperatiflerin çatısı altında güç birliği yaparak üretime katılabilir. İstanbul'u İstanbul'da yaşayan yoksul kadınlar doyurabilir. O çok uluslu dev market zincirleri devre dışı kalabilir. Tüketiciler güvenilir gıdaya erişebilir. Bu mümkün.

Dayanışma ekonomileri toplumsal adaleti sağlıyor. Özellikle kadınlar konusunda emek sömürsü ortadan kalkıyor. Çünkü kolektif bir çalışma var. Rant yok. Ortakların dayanışması ve güç birliği ön planda. Dayanışma ekonomileri iklim krizinin önlenmesinde de çok önemli. Çünkü herkes yaşadığı bölgelerde küçük çapta tarımsal üretim yapıyor. Ürünler fosil yakıt çok kullanılmadan tüketiciye ulaşabiliyor. Enerjilerini sürdürülebilir kaynaklardan sağlıyorlar. (Zonguldak Devrek Güneşi T.K.K. Kooperatifi, ortaklarının hepsi kadın. Güneş enerjisiyle elektrik üretiliyorlar.) Tarım kimyasalları, tarım zehirleri kullanılmadığı için ve yerel tohumlar kullanıldığı için ekolojik döngü bozulmuyor. Endüstriyel tarım yerine küçük alanlarda sürdürülebilir doğayla uyumlu agro ekolojik tarım yapılıyor. En önemlisi de her bölge kendisine yetecek kadar üretim yapıyor bin yıllardır olduğu gibi.

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü kutlu olsun. Dünyada hiçbir kadın ağlamasın.

Dayanışma ekonomileri toplumsal adaleti sağlıyor. Özellikle kadınlar konusunda emek sömürsü ortadan kalkıyor.

Neoliberal Türkiye'de kadın emeği

Sürekli olarak anneliğin kutsanması, kadının geleneksel rollerine yönelik atıflar, ahlaki değer yargılarının toplumsal hayattaki yansımaları kadınların güçlenmesinin önünde engel oldu. Kadınları geleneksel ekonomik faaliyetlere hapseden, erişte-baklava-börek üçgeninde kermeslere sıkıştıran zihniyet kadınlara toplumun merkezinde yer açmadı.

ASLIHAN AYKAÇ YANARDAĞ

Neoliberal ekonomi politikalarının küresel düzeyde uygulamaya konmasının en önemli sonuçlarından biri kadın istihdamının dünya genelinde artması oldu.

Neoliberal ekonomi politikalarının gelişmekte olan ülkelere yönelik en önemli vaadi, kısıtlı sermaye birikimi nedeniyle karşı karşıya kaldıkları yatırım sorununu erken kapitalist ülkelerden gelecek doğrudan yabancı sermaye yatırımları sayesinde aşılması ve bu yatırımların istihdam imkanlarını genişletecek olmasıydı. Neoliberal politikalar gelişmekte olan ülkelerin işgücü için istihdam imkanlarında hem sayısal hem de nitel bir artış vaat ediyordu. Çokuluslu şirketler olmasa iş bulamayacak insanlar, bu yabancı yatırımlar sayesinde iş imkânı bulacaktı. Dahası teknoloji transferi ve etkin yönetim sistemleri verimliliği artıracak, çalışanlar vasıf inşa etme imkânı bulacak ve bu süreç çarpan etkisiyle işgücünün yapısal olarak niteliğini artıracaktı. Bir başka olumlu beklenti ise dünya piyasalarıyla entegre olan ekonomilerde ücretlerin süreç içerisinde yükselmesi ve bu sayede emek kesiminin yaşam standartlarında da bir gelişme olmasıydı. Gerçekte ise devlet denetiminden kurtulan piyasa özgürleşirken, devletin sosyal politika ve bölüşüm mekanizmalarından yoksun kalan emekçi sınıflar köleleşti. Büyük resmin en büyük kaybedeni de kadınlar oldu.

KÜRESEL EMEĞİN KADINLAŞMASI

Neoliberal ekonomi politikalarının küresel düzeyde uygulamaya konmasının en önemli sonuçlarından biri kadın istihdamının dünya genelinde artması oldu. Bu artış basitçe daha fazla kadının formel istihdamda yer alması anlamına gelmiyor. Öncelikle daha önce geleneksel sektörlerde ücretsiz olarak çalışan kadınlar imalat sanayinde ve hizmetlerde istihdam edilmeye başladı. İkinci olarak, daha önce erkek işi olarak tanımlanan iş kollarında üretim sürecinin dönüşümü, teknolojik yatırımlar kadın istihdamının artmasına yol açtı. Ancak bunların dışında devletin sosyal politika kapsamının daralması ve hanelerin tek maaşlı, erkeğin kazancına bağlı haneler olmaktan çıkıp çift maaşlı hanelere dönüşmesi

Toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğiyle beraber düşünüldüğünde esnek istihdam kadın emeğinin çok daha fazla değer kaybettiğine işaret eder.

de kadın istihdamını zorunlu kıldı. Çoğu zaman bu kadınlar kayıtdışı istihdamın ya da güvencesiz, esnek ve geçici istihdam alanlarının birinci emek kaynağı haline geldi. Esnek uzmanlaşma ve hayat boyu tam zamanlı istihdam modelinin zayıflaması işgücü piyasasında yarı-zamanlı, düzensiz, parça-başı ya da kısa süreli sözleşmeli çalışmanın yaygınlaşmasına yol açtı. Bu durum kadınlar kadar erkekleri de

kapsıyor olsa da kadın emeğinin özellikle hanedeki işbölümüne ve geleneksel ekonomiye paralel giden belli işkollarında yoğunlaşmış olması kadın emeğinin esneklikten daha fazla etkilenmesine yol açtı. Toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğiyle beraber düşünüldüğünde esnek istihdam kadın emeğinin çok daha fazla değer kaybettiğine işaret eder. Dolayısıyla dünya geneline baktığımızda kadınların işgücüne katılım oranı ve kadın istihdamı artış gösterir. Ancak bu artış, esnek istihdam alanlarında, iş güvencesi ve gelir güvencesinin görece düşük olduğu alanlarda ve sıklıkla kayıtdışı istihdam biçiminde gerçekleşir. Son olarak, neoliberal politikaların vaat ettiği vasıf edinme, verimlilik artışı ya da yaşam standartlarındaki atılım ne kadınlar için ne de parçası oldukları haneler için gerçekleşmiştir. Küresel işgücündeki kadınlaşma aynı zamanda güvencesizleşme ve sömürüyü de beraberinde getirmiştir.

TÜRKİYE’NİN PARADOKSU

Bütün dünyada kadın istihdamı ve kadınların işgücüne katılım oranları artarken Türkiye’de azalır. Oysa dışa açılma sürecinde piyasanın serbestleşmesinden özelleştirmelere, sosyal politika kapsamının daraltılmasından, kamu sektöründeki işgücü maliyetlerinin azaltılmasına kadar neoliberal reçetede öngörülen tüm politika seçenekleri uygulamaya konmuş, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önü açılmış ve buna uygun serbest ticaret bölgeleri de kurulmuştur; ancak kadınların emek piyasasındaki payı bütün dünyada artarken Türkiye’de belirgin bir biçimde geriler. Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri’ne göre

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 1975 yılında yüzde 47 oranında seyrederken, 1985 yılında yüzde 44, 1995 yılında ise yüzde 30’a kadar düşer. 2005 yılında üst üste gelen ekonomik krizlerinde etkisiyle bu oran yüzde 23’e kadar geriler. İşgücüne katılım oranı söz konusu süreçte hem çalışma yaşındaki toplam nüfus hem de çalışma yaşındaki erkek nüfus için de gerilemiş olsa da bu durum kadın emeğini daha derinden ve daha yapısal biçimde etkiler; zaten düşük olan işgücüne katılım oranlarının daha da düşmesi kadınların işgücü piyasasında marjinalleştiğine, iş bulma umudunu yitirdiğine ve cinsiyetler arası istihdam ve gelir farklarının ise arttığına işaret eder.

Türkiye’de kadın emeğinin durumunu daha da ilginç kılan, işgücü kapsamındaki kadınların eğitim düzeyi yükselirken, buna bağlı olarak yönetici konumundaki kadınların ve örneğin akademideki kadınların sayısı artarken toplamda kadın istihdamının gerilemekte olmasıdır. Dolayısıyla az sayıda vasıflı kadının emek piyasasında görece yükselişine karşılık kitlesel olarak kadınların emek piyasasından dışlandığı, kadınlar arasında bir tabakalaşmanın ortaya çıktığı, Aksu Boran’ın Kadınların Sınıfı kitabına değinmek gerekirse, toplumsal cinsiyet ve sınıf arasındaki karşılıklı etkileşimle birbirini yeniden ürettiği bir bağlam söz konusu. Bu durumda neoliberal

Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri’ne göre Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 1975 yılında yüzde 47 oranında seyrederken, 1985 yılında yüzde 44, 1995 yılında ise yüzde 30’a kadar düşer. 2005 yılında üst üste gelen ekonomik krizlerinde etkisiyle bu oran yüzde 23’e kadar geriler.

Türkiye’de kadın emeğinin durumunu özgün kılan bir başka unsur ise genç kadınların toplumun en kırılgan kesimini oluşturmasıdır.

ekonominin vaatleri ancak çok küçük bir kesim için gerçekleşmiş oluyor. Fakat bu kesimin yükselişini de doğrudan neoliberal ekonomiye atfetmek yanıltıcı olur; eğitim ve vasıf düzeyi yüksek kesim başka bir ekonomik model kapsamında da benzer bir konuma gelebilirdi.

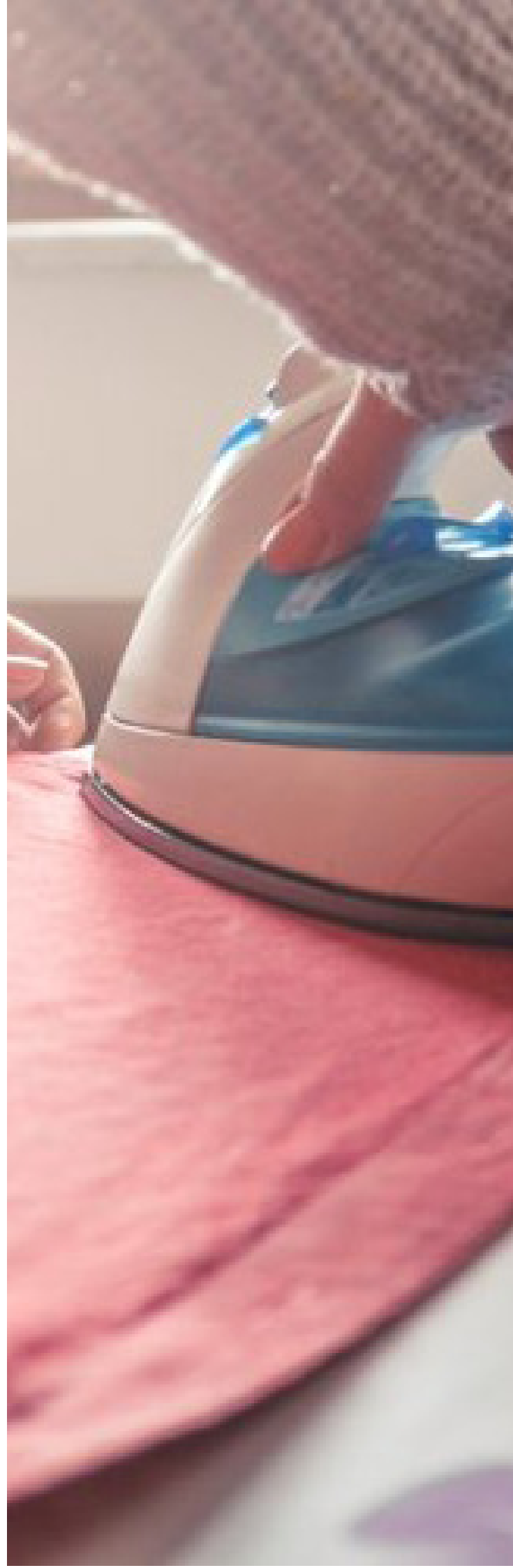
Türkiye’de kadın emeğinin durumunu özgün kılan bir başka unsur ise genç kadınların toplumun en kırılgan kesimini oluşturmasıdır. Dünya Bankası verilerine göre 2018 yılında 15-24 yaş arası kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 31, aynı oran erkekler için yüzde 56 ve aynı yaş grubu için toplamda yüzde 44 düzeyindedir. 15-64 yaş arası nüfus için aynı oran kadınlar için yüzde 34, erkekler için yüzde 73 ve toplamda yüzde 53’tür. Bu iki grubu karşılaştırdığımızda gençlerin işgücü piyasasına dahil olmakta güçlük çektiği, işsizliğin en fazla genç kesimi etkilediği sonucuna varılabilir. Karşı bir argüman gençlerin eğitim süresinin uzamasından ötürü işgücü piyasasına dahil olmadıklarını savunsa da eğitim işgücü piyasasına katılmayı geciktiren bir unsur değildir. Bunun için de çalışmayan, eğitim ve öğrenim görmeyen gençler (NEET) oranına bakmak durumun vahametini göstermesi açısından önemlidir. Toplam nüfusun yüzde 24 kadarı çalışmayan, eğitim ve öğrenim görmeyen gençlerden oluşurken, kadın nüfusun yüzde 33.5, erkek nüfusun ise yüzde 15.6 kadarı bu grupta yer almaktadır. Genç kadınlar emek piyasasından, eğitimden ve toplumsal kalkınma

hedeflerinden dışlandıkça ülke olarak verimlilikten, kalkınmadan veya ekonomik büyümeden söz edilemez.

DEVLETİN DEĞİŞEN YÜZÜ

Neden böyle oldu? Neden neoliberal ekonominin vaatleri gerçekleşmedi? Neden dünyada artan kadın istihdamı Türkiye'de artmadı ve kadınlar emek piyasasında kalıcı bir yer edineemedi? Bu soruların cevabını iki ayrı sistemik unsurda aramak mümkün.

İlk olarak neoliberal ekonomi vaatleri dünya genelinde gerçekleşmedi. Orta sınıf eridikçe, prekarya genişledikçe ve bölüşümü düzenleyen politikalar, sosyal güvenlik ağları zayıfladıkça sömürü arttı, tüm emek kesimlerinin yaşam standartlarında bir gerileme söz konusu oldu. Yüzde 1 ve yüzde 99 arasındaki uçurum artmasından, küresel eşitsizlik ve yoksulluk sorunundan herkesten fazla kadınlar etkilendi. Çalışan kadınlar, vasıflarına denk olmayan işlerde çalıştıkları için, emeklerinin değeri hiç sayıldığı için kaybetti; çalışmayan kadınlarsa hane gelirine mahkûm kaldıkça ekonomik ve sosyal özgürlükten yoksun kaldılar. Esneklik, kadınlara evdeki ikinci vardiyaya rağmen yarı-zamanlı da olsa çalışma imkânı tanıdı, bu durum iş-yaşam dengesini sağladığı için olumlu bir durum gibi görüldü. Gerçekteyse esnek istihdam kadınların

Son 40 yılda dışa açılma süreci kadınlara daha fazla istihdam imkânı sunmadı. Özelleştirmeler sonucu kamu sektöründeki daralma kadın istihdamını olumsuz etkiledi.

vasıf geliştirmesini ve emek piyasasında yükselmesini engelleyen yapısal bir kısıttı.

İkinci sistemik unsur devlet politikalarının kadın istihdamını destekler gibi görünürken tam tersi, kadını evde tutmaya yönelik yaklaşımları oldu. Son 40 yılda dışa açılma süreci kadınlara daha fazla istihdam imkânı sunmadı. Özelleştirmeler sonucu kamu sektöründeki daralma kadın istihdamını olumsuz etkiledi. 1999 ve 2001 krizlerinden sonra özel sektördeki daralma da bu olumsuzluğu besleyen bir etki gösterdi. Buna karşılık istihdam pa-

ketlerinde kadınlara yönelik destekler sunulmadı, işletmelerin kreş açma zorunluluğu toplam işçi sayısı yerine kadın işçi sayısına göre belirlenince, işverenler bu sorumluluktan kaçınmak için kadın işçi sayısını sınırlı tuttu, ya da emzirme odası ve kreş olanaklarını hiç sunmadı. Ev kadınların dışarıdan prim ödeyerek emekli olma imkânı sunulması istatistiklere istihdam gibi yansıdı, oysa gerçekte bu kadınlar emek piyasasına dahil olmadılar, bu da istihdamın yaratacağı ekonomik ve sosyal özgürleşmenin gerçekleşmesine engel oldu. Benzer bir biçimde geleneksel ekonomide çalışan ücretsiz aile işçileri istihdam rakamlarına dâhil edildi, ancak çalışma koşullarına ya da sosyal güvencelerine yönelik düzenleme yapılmadı. Kayıtdışı istihdamın kayıt altına alınmasıyla beraber kadın istihdamının daha yüksek olacağı savunulsa da bu olası etki kayda alınan ücretsiz aile işçiliğinin yarattığı yanılsama ile birbirini götürecektir düzeyde. Devletin evde bakım hizmetlerine verdiği destek hem devletin bakım hizmetleriyle ilgili sorumluluğunu üzerinden aldı hem de kadınları emek piyasasının dışında tutarak işsizlik rakamlarına dahil olmalarının önüne geçti.

Bütün bunların dışında iktidar tarafında sürekli olarak vurgulanan ve gündelik hayatın tüm alanlarına nüfuz eden cinsiyetçi yaklaşımlar da kadın emeğinin piyasadaki durumunu kolaylaştırmadı, kadın emeğinin değerini ve kalkınmadaki katkısını göz ardı etti. Sürekli olarak anneliğin kutsanması, kadının geleneksel rollerine yönelik atıflar, ahlaki değer yargılarının toplumsal hayattaki yansımaları ka-

dınların güçlenmesinin önünde engel oldu. Kadınları geleneksel ekonomik faaliyetlere hapseden, erişte-baklava-börek üçgeninde kermeslere sıkıştıran zihniyet kadınlara toplumun merkezinde yer açmadı.

NE YAPMALI?

Sorun sistemdeyse çözümü de sistemde aramak gerekir. Bugün artık toplumun hiçbir kesiminin neoliberal politikalardan medet umması gerçekçi olmaz. Bu noktada alternatif ekonomik faaliyetler, piyasa bağımlılığını azaltmaya yönelik etkinlikler ve toplumsal dayanışma ağları önem kazanıyor. Hem orta sınıfta hem de işçi sınıfı içinde sistemin dışına çıkmaya yönelik arayışlar söz konusu. Bu arayışların güçlü bir alternatif yaratması ve bir direnç noktası haline gelmesi daha fazla iletişim ve işbirliğiyle mümkün olacak. Bunun için daha fazla ve daha yeni örgütlenme biçimlerinin deneysel düzeyde dahi olsa canlandırılması gerek.

Yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkması mevcut yapıların kullanışsız olduğunu göstermez; tam tersine mevcut örgütsel yapılar ve yeni gelenler arasındaki işbirliği dayanışma zeminini genişletir. Geçmişin birikimi ve öğrenme süreci yeni örgütsel deneyimler için de bir rehber görevi görür. Artık daha fazla kadın aktif siyasetin içinde yer almalı, parti üyesi olacaksa kadın kollarında değil, parti yönetiminde yer almayı hedeflemeli. Sendikalarda kadınların katılımı desteklenmeli, bugün Arzu Çerkezoğlu, Feryal Aytekin Aydoğan gibi liderler kadınların sendikal hareketteki potansiyelini temsil ediyor. Kadınlar yalnızca kadın kollarında, kadın derneklerinde, kadın örgütlerinde değil tüm örgütsel yapılar içinde varlık göstermeli, görünürlük kazanmalı ve toplumsal kalkınma hedeflerine dair karar alma süreçlerinde yer almalı. Ancak en önemlisi kadınlar toplumsal ayrışmanın fay hatlarını aşarak ortak hedefler altında buluşmayı başarmalı. Başörtülü kadınlar “benim başörtülü bacılarım” söylemindeki tahakkümün, anlamsız sahipmenin farkında. Ezbere dayalı, ayrıştırıcı söylemler yerine çözüm odaklı, yaratıcı, eyleme dönük olasılıklar gündemdeki yerini almalı.

*Prof. Dr., Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Penis hasedinden rahim hasedine

Dışarıdaki kadın-erkek çatışmasına bir de kendi içimizdeki eril-dişil tarafların mücadelesinden bakmak bizleri eminim çok farklı yerlere taşıyacaktır zira dış dünyada gördüğümüz oğ zaman i dünyamızın da bir yansıması aslında.

TUĞÇE ISİYEL

Kadını edilgen bir nesne, erkek olmayanın ötekisi olarak görmeye itiraz eden feministler, psikanalizin ataerkil ve fallus merkezli olmasını eleştirirler.

Freud'a göre kadın, keşfedilmesi gereken "karanlık kıta", bir muammaydı. E nasıl olmasın vajinasıydı, klitorisiydi, rahmiydi, orgazmıydı, adeti-ydi, hamileliği, doğumu, lohusalığı, menopozu, hormonları derken, nasıl olmasın yani?

19. yüzyıldaki bilim insanları kadın-erkek arasındaki farkı daha çok biyolojik bir düzeye indirgemişken Freud'un teorileri her insanda olan biseksüelliği ve bilinçdışının oynadığı rolü keşfederek kadın ruhunu araştırmanın yeni kriterlerini ortaya koymuştur. Tam bu noktada biraz literatür bilgisi vermek iyi olabilir; Freud, 1905'de kaleme aldığı Çocukluk Cinsellik Kuramları Üzerine Üç Deneme başlıklı çalışmasında çocukluktan ergenliğe kadar olan kadın cinselliği teorisinin temellerini atar. Buna göre, her iki cins için başlangıçta cinsel bir monizm vardır, sadece erkeğin cinsel organı tanınır, ergenliğe kadar vajinanın varlığı reddedilir. Fallik evreden sonra erkek çocuk, kadınlardaki penis yoksunluğunu görünce dehşete düşer ve onun kesildiğini, iğdiş edildiğini düşünür. Tabii bu iğdiş edilme boşuna değildir, kadın bir suç işlemiştir ve cezası da budur. Sözü geçen metinde kastrasyon kaygısının temellerini atan Freud, kadının cinsel organı karşısında dehşete düşen erkek çocuğunun bu cezayı hak etmiş kadına karşı bir düşmanlık beslediğini de ileri sürer. Kız çocuğunun tepkisi ise daha başkadır elbette. Penis yokluğunu kendisine yapılmış bir haksızlık olarak gören küçük kız bir gün penisinin çıkacağını ya da klitorisinin uzayacağını hayal eder. Ya da bu organdan mahrum bırakılmasının isyanını yaşar. "Penis hasedi" diye adlandırılan bu tepkiyle küçük kız aslında erkek olmak ister. Bu imkansızlığı gördükçe de penisinin eksikliğinden annesini sorumlu tutar ve bu penisi babasından istemek üzere aşk nesnesi olarak anneyi değil, ona bir çocuk verme ihtimali olan babayı seçer.

Özellikle kadın nefretiyle kol kola gezen erkeklere Horney'nin ortaya attığı rahim hasedi perspektifinden bakmayı öneriyorum.

(“Tuğçe, hem de kadınlar günü arifesinde yazacak başka şey mi bulamadın” diyenler biraz daha sabredebilirlerse esas konuya birazdan geleceğim.)

Freud'un kadınlık üstüne olan teorileri 1914'te kadın narsisizmi meselesiyle başlar ve 1932'de Kadın Cinselliği ile tamamlanır. Kadını edilgen bir nesne, erkek olmayanın ötekisi olarak görme-ye itiraz eden feministler, psikanalizin

ataerkil ve fallus merkezli olmasını eleştirirler. Penis hasedi de bardağı taşıran damlalardan biridir elbette... Freud, psikanalizin şu an hâlâ ilgi görmesini belki de en çok kadın psikanalistlere borçludur zira onlar olmasaydı psikanaliz ataerkil bir yapıda çoktan çürümeye bırakılmış olabilirdi.

Evet yanlış duymadınız kadın psikanalistler! Psikanaliz camiası elbette sadece Freud, Jung, Lacan, Fromm, Otto Rank vs. gibi erkeklerden ibaret değil... Kadın cinselliğini doğrudan ele alan Melanie Klein var mesela, sonra ilk kadın psikanalist Emma Eckstein, Freud'un sıkı savunucusu Lou Andreas Salome, Sabina Spielrein, Anna Freud, Françoise Dolto, Maria Bonaparte, Margaret Mahler vs... Meraklısına bu konuya dair yazının sonunda mini bir okuma listesi sunacağım.

Şimdi sadede gelelim, efendim penis hasedi varsa rahim hasedi neden olmasın! Pekala da olur! Çağımızın Nevrotik Kişiliği kitabıyla bilinen kadın psikanalistlerden Karen Horney, kadınların erkeklerle ilişkileri üzerinden tanımlanmasını sorunlu bularak ve kadınlardaki penis hasedinin kökeninde bir penise sahip olma isteğinden çok, kültürün erkeğe sağladığı statü ve tanınma arzusunun bulunduğunu ileri sürmüştür. Erkeklerin başarıma hırsını ve arkasında bir isim bırakma ihtiyaçlarının rahim kıskançlığından kaynaklandığını ileri sürerek Freud'un “penis hasedi” olarak adlandırdığı teorisine karşılık olarak erkeklerin kadınların doğurganlık ve annelik özelliğini kıskanmasını açıkladığı kavramı “rahim hasedi”ni ortaya atmıştır da içimize sular seller serpmiştir.

Özellikle kadın nefretiyle kol kola gezen erkeklere Horney'nin ortaya attığı rahim hasedi perspektifinden bakmayı öneriyorum. Bu belki de öyle bir haset ve bedensel imkânsızlığa duyulan öyle bir isyan ki medyada, politikada, evde, edebiyatta her yerde kendisini ısrarla baş rolde göstermek isteyen bir erkek kitlesi sunuyor. Çok uzağa gitmeye gerek yok televizyon programlarından de epey aşına değil miyiz buna? Nerede bir olay orada artık görmekten gına gelen uzman erkek kişileri. Psikiyatristinden tutun da gazetecisine kadar... Her yer asker koğuğu gibi. Erkek egemen sistemin bize dayattığı ezberler bunlar. "Bilir kişi errrkek olur!" Üreten, yaratan, sesini çıkararak kadınlar bu bağlamda epey rahatsızlık veriyorlar belli ki... Bir şeyler fazla geliyor. Çünkü kadının sahip olduğu güç, erkeğin asla sahip olamayacağı bir şeyi hatırlatıyor erkek canlısına. Bu eksiklikle başedilemiyor ve bu noktada suni bir güç yaratılmaya çalışılıyor. Yaratılıyor da, yüzyıllardır tıkr tıkr işleyen bir sistem bu...

Toplumsal cinsiyet denilen şeyin kültür, toplum, aile tarafından kurulan, kurgulanan bir şey olduğunu düşünüyorum çoğu zaman. Bu doğrultuda bize atfedilen özelliklerle yaşamaya çalışan, bu kurguya uyum sağlayan ya da sağla(ya)mayan insan canlılarıyız. Bu bağlamda kadınlık ve erkekliğin çok katmanlı yapısı belli başlı şeylere indirgeniyor oysa ne tek bir erkeklikten ne de tek bir ka-

Toplumsal cinsiyet denilen şeyin kültür, toplum, aile tarafından kurulan, kurgulanan bir şey olduğunu düşünüyorum çoğu zaman. Bu doğrultuda bize atfedilen özelliklerle yaşamaya çalışan, bu kurguya uyum sağlayan ya da sağla(ya)mayan insan canlılarıyız.

Dışarıdaki kadın-erkek çatışmasına bir de kendi içimizdeki eril-dişil tarafların mücadelesinden bakmak bizleri eminim çok farklı yerlere taşıyacaktır zira dış dünyada gördüğümüz çoğu zaman iç dünyamızın da bir yansıması aslında.

dınlıktan söz edilebilir. Hepimizin içinde değişik oranlarda ve bilinç/bilinçdışı düzeylerde dişil, eril yanlar, biseksüel, homoseksüel taraflar olabilir. Bu oran ancak bize özgüdür, kendi yaşamsal tarihimizle belirlenir ve her birimiz kendimize özgü bir şekilde bunu geliştiririz. Yani mesele bu yazıda kısaca yer vermeye çalıştığım penis-rahim hasedinden ziyade penis ve rahimin temsil ettiği dişil-eril yanlarımızı fark ederek ve bunların getirdiği zenginlikleri ve dahi eksiklikleri de görerek iki tarafın birbiriyle uyumlanmasını, bütünleşmesini sağlamak. Bundan bir kompleks, narsisistik bir örselenme çıkarmak değil. Çünkü ancak içimizdeki eril-dişil yanlara temas ederek sağlıklı bir annelik/babalık işlevinden de söz edebiliriz. Annelik/babalık işlevi derken illa çocuk yetiştirmekten bahsetmiyorum. Annelik/babalık işlevi çocuk yetiştirmenin çok daha ötesinde anlamlar barındırır hem iç hem de dış dünyamıza dair. Bir kadında da babalık işlevi olabilir, bir erkekte de annelik işlevi... Bu işlev kendimizle kurduğumuz ilişki-den tutun da hayatın birçok alanında kendisini gösterir. İki işlevin birbiriyle işbirliği kurabilmesi çok kıymetlidir. İçselleştirdiğimiz anne-babamızla ilişkilerimizi çalışmak, eril-dişil yanlarımıza temas etmemizi de sağlayacaktır. Dışarıdaki kadın-erkek çatışmasına bir de kendi içimizdeki eril-dişil tarafların mücadelesinden bakmak bizleri eminim çok farklı yerlere taşıyacaktır zira

dış dünyada gördüğümüz çoğu zaman iç dünyamızın da bir yansıması aslında.

(Kadın nefreti elbette sadece erkeğe özgü bir şey değil. Kadının kadından nefret edişine de epey tanık oluyoruz. Kayınvalide-gelin kavgalarından tutun da entelektüel camiadaki saldırgan tutumlara kadar... Bu nefreti de yine içimizdeki eril ve dişilin çatışmasından, içimizdeki erilin ötekisinin dişiliyle ya da tam tersiyle çatışma bağlamında da okuyabiliriz.)

Cümlemize kendi kadınsı ve erkeksi taraflarımızla barışacağımız günler dilerken -bu yazıyı yazarken de yararlandığım- psikanaliz literatüründe kadınlık mevzusunun işlendiği birkaç Türkçe kaynağa dikkat çekmek isterim;

Ruhun Kadınları- Isabelle Mons, Yapı Kredi Yayınları

Kadınlık Kadınlara Nasıl Gelir, Jacqueline Godfrind, Bağlam Yayınları

Kadınlık, Yeniden, Haz.: Bella Habip, İthaki Yayınları

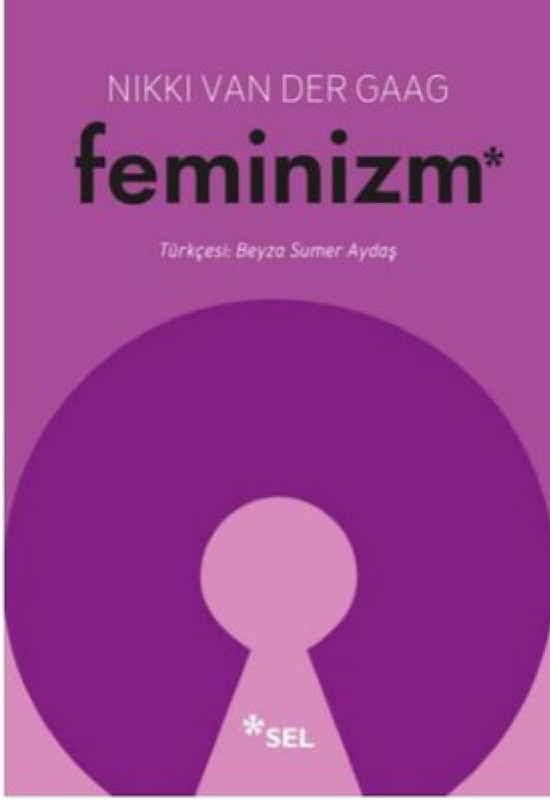
Kadınlığın Uzun ve Dolambaçlı Yolu, Elda Abrevaya, Bağlam Yayınları

Bir de Clarissa P. Estes'in Kurtlarla Koşan Kadınlar'ını şayet hâlâ okumadıysanız şimdi kendinize bir güzellik yapmanızı ve kadınlar gününün şerefine o kitabı okumaya başlamanızı ısrarla, sevgiyle, heyecanla öneririm.

Bu yazımı hayatın kendisinin çok etkili bir terapist olduğunu düşünen Karen Horney'nin bir sözüyle bitireyim;

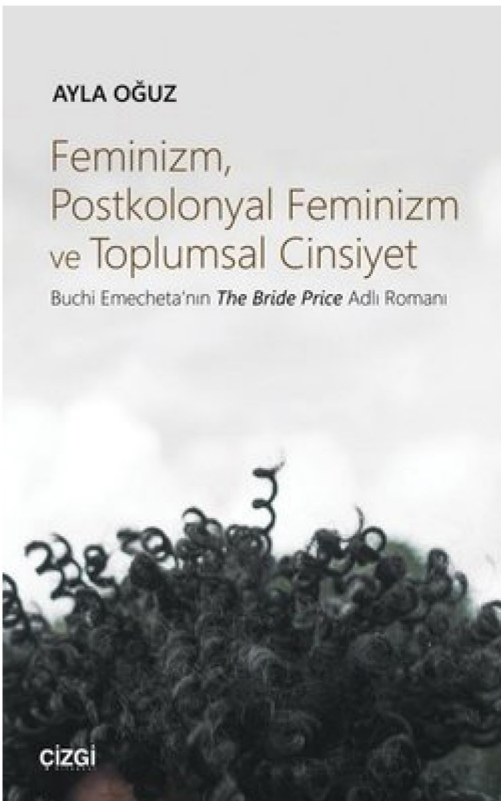
“Kaygılar bizi eyleme götürmeli, depresyona değil.”

Kitaplarda 'Feminizm'...

Feminizm

Yazar: **Nikki Van Der Gaag**
Çevirmen: **Beyza Sumer Aydaş**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2018**
Sayfa Sayısı: **147**

Feminizm Postkolonyal Feminizm ve Toplumsal Cinsiyet

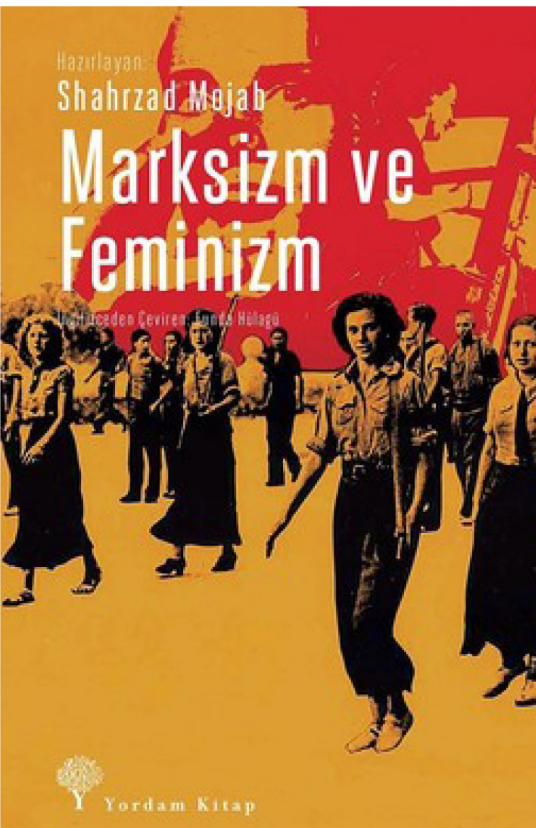
Yazar: **Ayla Oğuz**
Yayınevi: **Çizgi Kitabevi**
Baskı Sayısı: **2019**
Sayfa Sayısı: **176**

Kitaplarda 'Feminizm'...

Erkek Doğrama Cemiyeti Manifestosu

Yazar: **Valerie Solanas**
Çevirmen: **Ayşe Düzkan**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2002**
Sayfa Sayısı: **92**

Marksizm ve Feminizm

Hazırlayan: **Shahrzad Mojab**
Yayınevi: **Yordam Kitap**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **480**

Kitaplarda 'Feminizm'...

Eleştirel Feminizm Sözlüğü

Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **376**

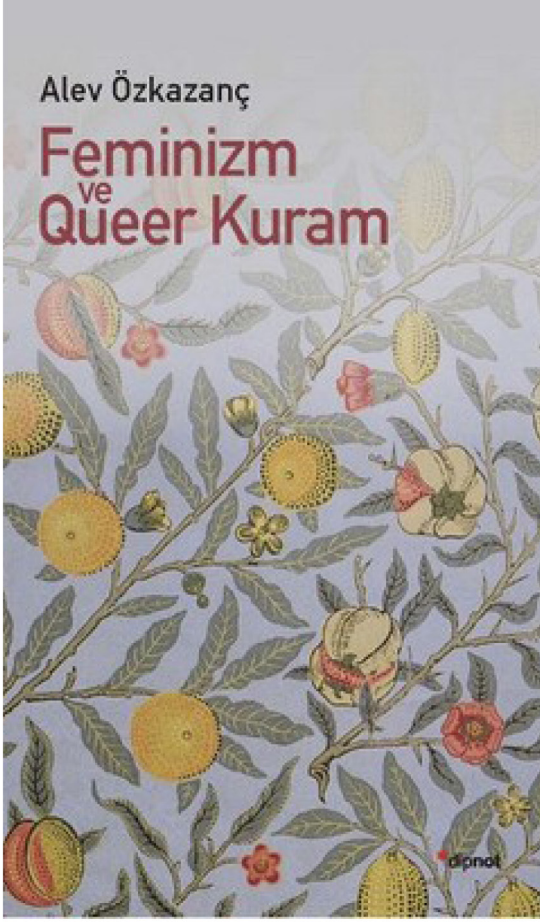

90'larda Türkiye'de Feminizm

Derleyen: **Aksu Bora - Asena Günel**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı: **2007**
Sayfa Sayısı: **350**

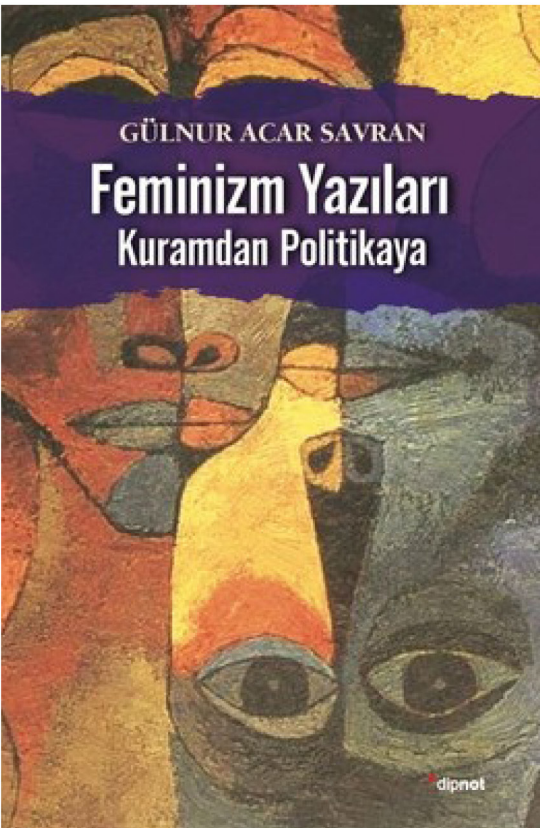

Kitaplarda 'Feminizm'...

Feminizm ve Queer Kuram

Yazar: **Alev Özkazanç**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Baskı Yılı: **2015**
Sayfa Sayısı: **214**

Feminizm Yazıları-Kuramdan Politikaya

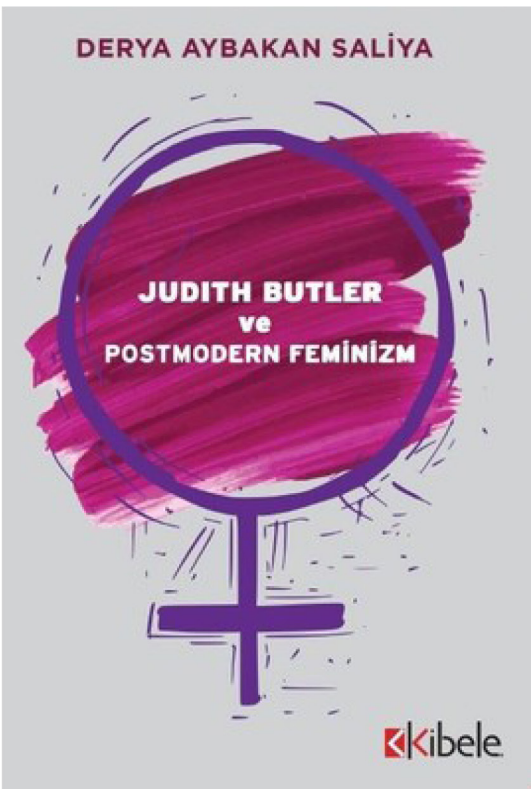
Yazar: **Gülnur Acar-Savran**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Baskı Sayısı: **2018**
Sayfa Sayısı: **352**

Kitaplarda 'Feminizm'...

%99 için Feminizm: Bir Manifesto

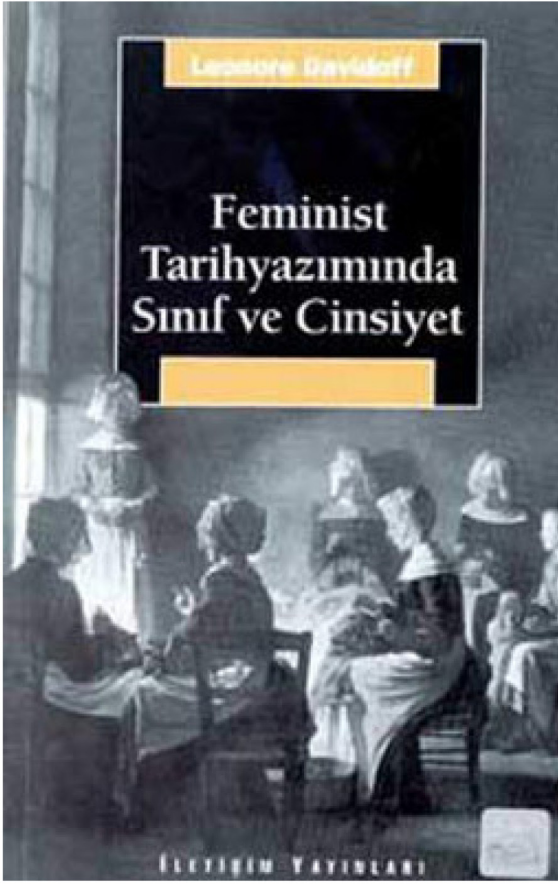
Yazar: **Cinzia Arruzza , Tithi Bhattacharya , Nancy Fraser**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Baskı Yılı: **2019**
Sayfa Sayısı: **120**

Judith Butler ve Postmodern Feminizm

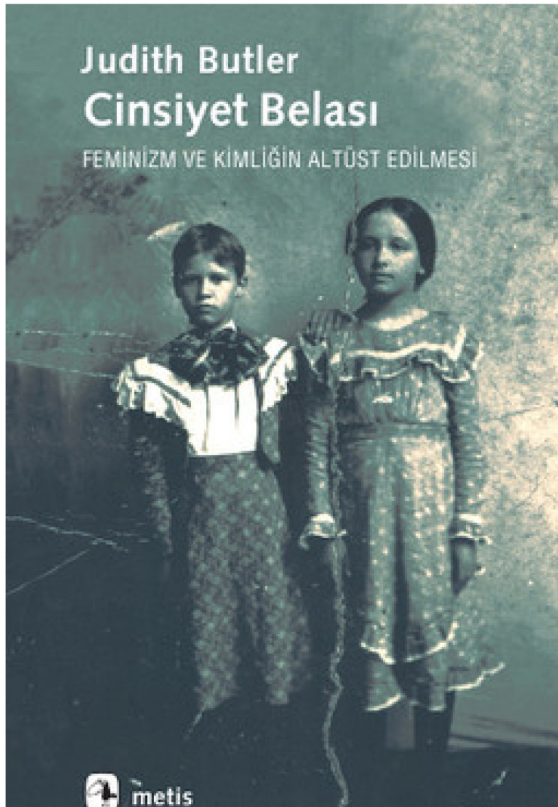
Yazar: **Derya Aybakan Saliya**
Yayınevi: **Kibele**
Baskı Sayısı: **2017**
Sayfa Sayısı: **224**

Kitaplarda 'Feminizm'...

Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet

Yazar: **Leonore Davidoff**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Yılı: **2012**
Sayfa Sayısı: **264**

Cinsiyet Belası

Yazar: **Judith Butler**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Sayısı: **2008**
Sayfa Sayısı: **248**